

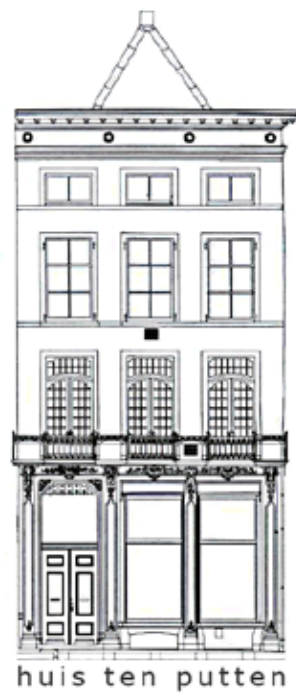

BLOKHUISPOORT te LEEUWARDEN

Bouwdeel H

Bouwhistorische documentatie

Vlaardingerbroek & Wevers - Utrecht, juni 2010

VLAARDINGERBOEK
&
WEVERS

OUDE GRACHT 187G
3511 NE UTRECHT

TEL 030 - 2341163
WWW.VLAARDINGERBROEK
- WEVERS.NL

© NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERMENIGVULDIGD ZONDER (SCHRIFTELIJKE) GOEDKEURING VAN DE OPDRACHTGEVER OF DE AUTEURS

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	11	Aanbevelingen voor restauratie en hergebruik	57
Bouwfasering	13	Geraadpleegde archieven en literatuur	63
Beschrijving van het gebouw	17	Bouwtekeningen	65
Monumentwaarde van het gebouw	53	Plattegronden met bouwfasen	81
Aanbevelingen voor nader onderzoek	55	Plattegronden met monumentwaarden	87

WOORD VOORAF

Het gebouwencomplex van de voormalige Penitentiaire Inrichting “Blokhuispoort” aan het Blokhuisplein en de Keizersgracht te Leeuwarden is thans in beheer gegeven aan de firma Carex en huisvest diverse tijdelijke functies. De oorsprong van het gebouwencomplex gaat echter terug tot de 15de eeuw, waarin het als ‘Blokhuys’ – een stadscitadel of dwangburcht – gesticht werd op de zuidoostelijke hoek van stad Leeuwarden.

De eigenaar van het complex, de Rijksgebouwendienst, besloot onlangs tot een bouwhistorische opname met ruimteboek van de voormalige justitiële inrichting, in verband met de ophanden zijnde herbestemming van het monumentale gebouwencomplex. Dit onderzoek is een verdieping van de in augustus 2008 door BAAC uitgevoerde bouwhistorische verkenning met waardestelling.

Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Rijksgebouwendienst door Vlaardingerbroek & Wevers gedurende de maanden oktober tot december 2009. Het veldwerk werd verricht door ir. Leo Wevers en ir. Ingrid Maaijwee, waarbij de speciale bouw- en interieuronderdelen fotografisch gedocumenteerd werden.

Het archiefonderzoek beperkte zich tot het archief van bouw- en woningtoezicht van de gemeente Leeuwarden, het archief van het Historisch Centrum Leeuwarden, het archief van het Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum ‘Tresoar’ te Leeuwarden en het Nationaal Archief te 's-Gravenhage. Hierbij werden met name de gegevens over de vele verbouwingen in de late 19e en 20ste eeuw geïnteriseerd. De bouwgeschiedenis van vóór de late 19de

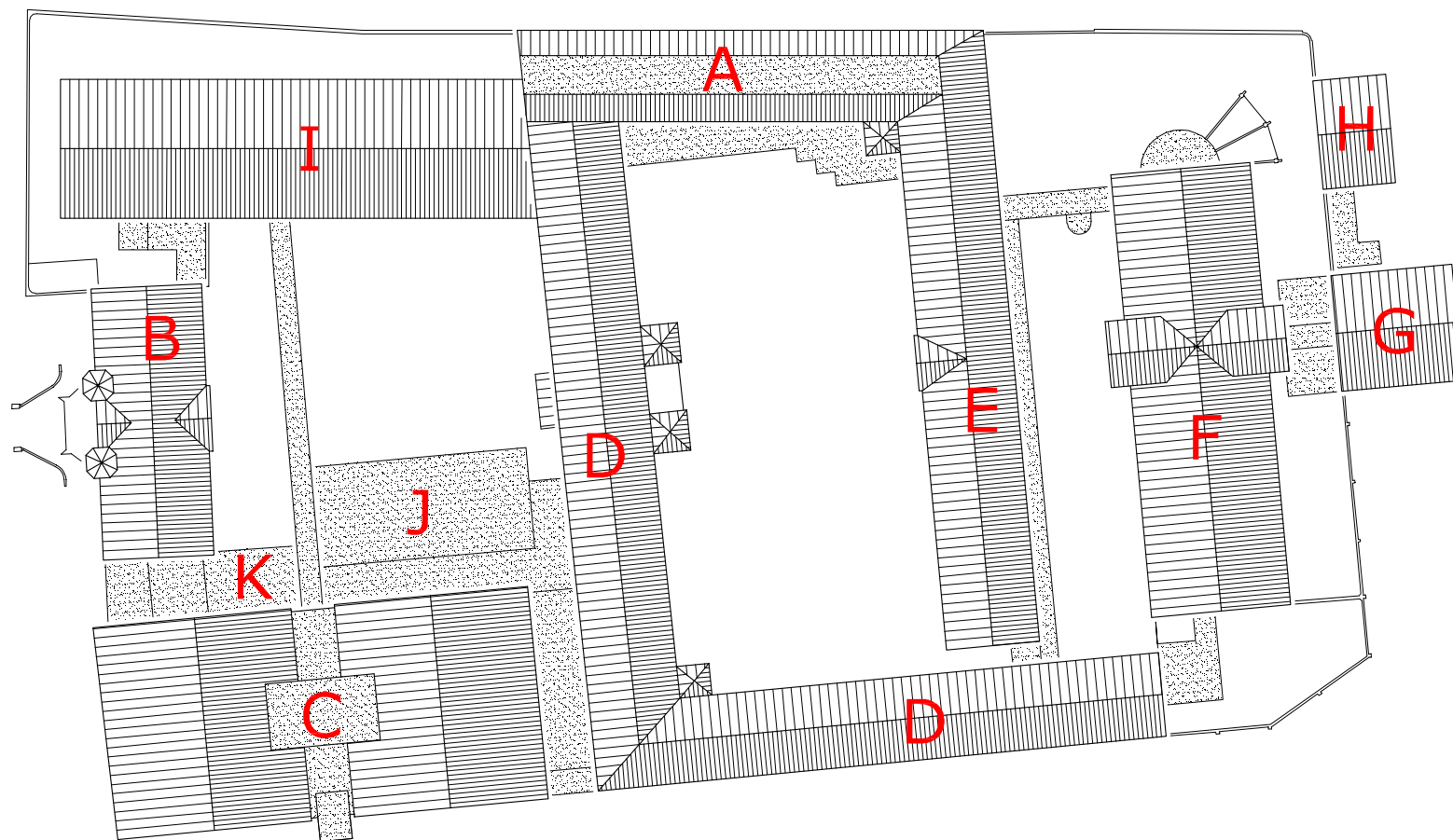
eeuw is vooral gebaseerd op topografische afbeeldingen.

Tijdens het onderzoek hebben wij hulp en ondersteuning mogen ondervinden van diverse personen. Voor de inhoudelijke begeleiding gaat onze dank uit naar de heren Johan de Haan en Jan Kamphuis van de Rijksgebouwendienst. Voorts is dank verschuldigd aan Hotze Bouwma van Carex voor het verschaffen van toegang tot alle ruimten en het geven van diverse aanvullende informatie. Daarnaast is dank verschuldigd aan de heer Bastiaan van de Monumentenwacht Overijssel en Flevoland voor het beschikbaar stellen van enkele afbeeldingen en de heer Vegter van architectenburo irs. Vegter voor zijn toelichting op de door hem uitgevoerde plannen en inzage in zijn archief. Tenslotte is ook dank verschuldigd aan de medewerkers van de gemeente Leeuwarden, het Historisch Centrum Leeuwarden, het Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum ‘Tresoar’ te Leeuwarden en het Nationaal Archief te 's-Gravenhage. Moge dit onderzoek bijdragen aan een verantwoorde en zorgvuldige herbestemming van dit bijzondere gebouwencomplex.

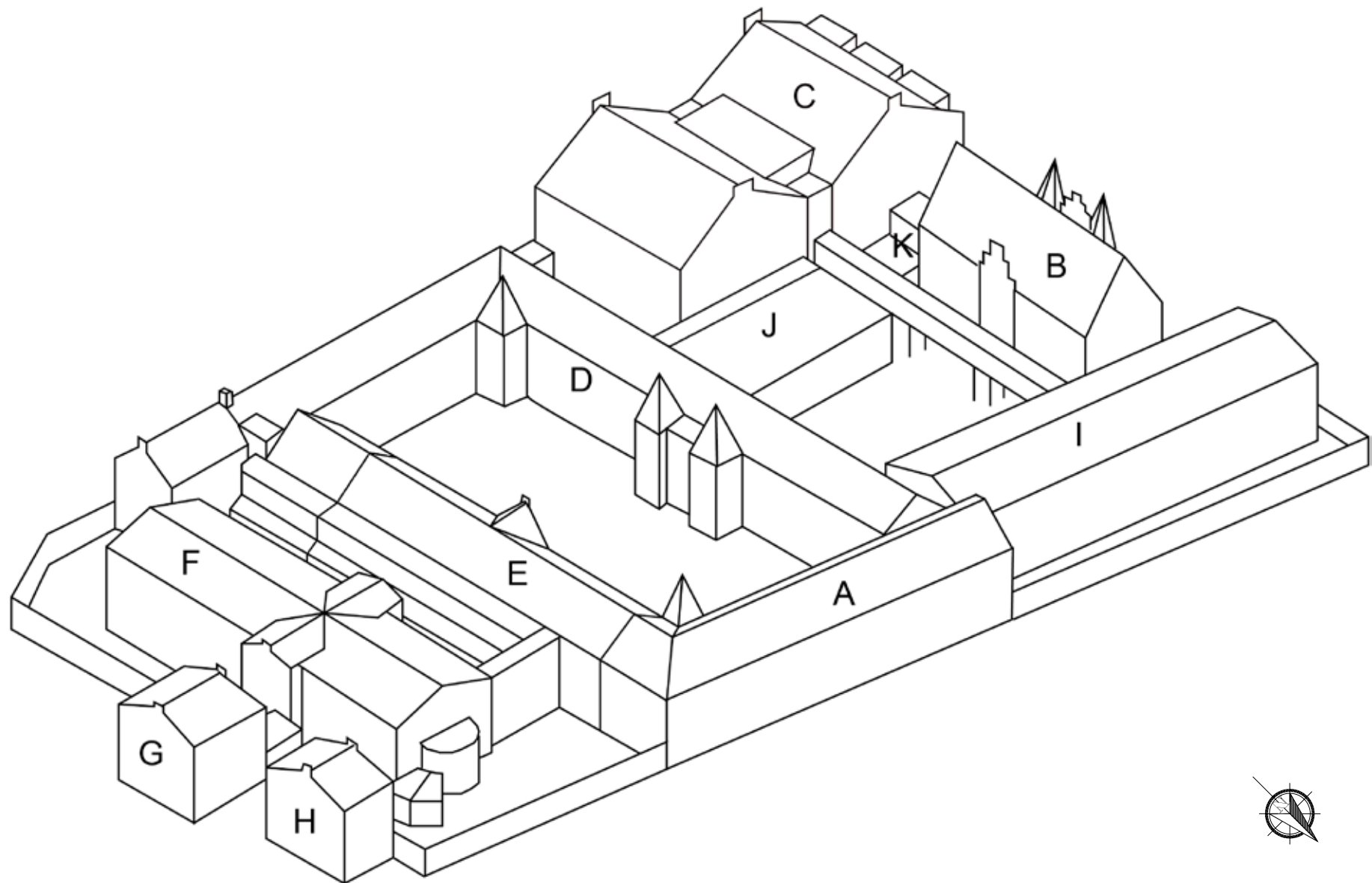
Utrecht, maart 2010

Ir Leo Wevers
Ir Ingrid Maaijwee

N.B. Speciale dank gaat uit naar de bewoonster van de directiewoning, mevrouw Eenling. Zij heeft ons zeer gastvrij ontvangen en onder het vertellen van diverse anekdotes rondgeleid door haar woning.

Afbeelding 1. Situatietekening van de Blokhuispoort met nummering van de bouwdelen. Tekening RGD / Vlaardingerbroek & Wevers.

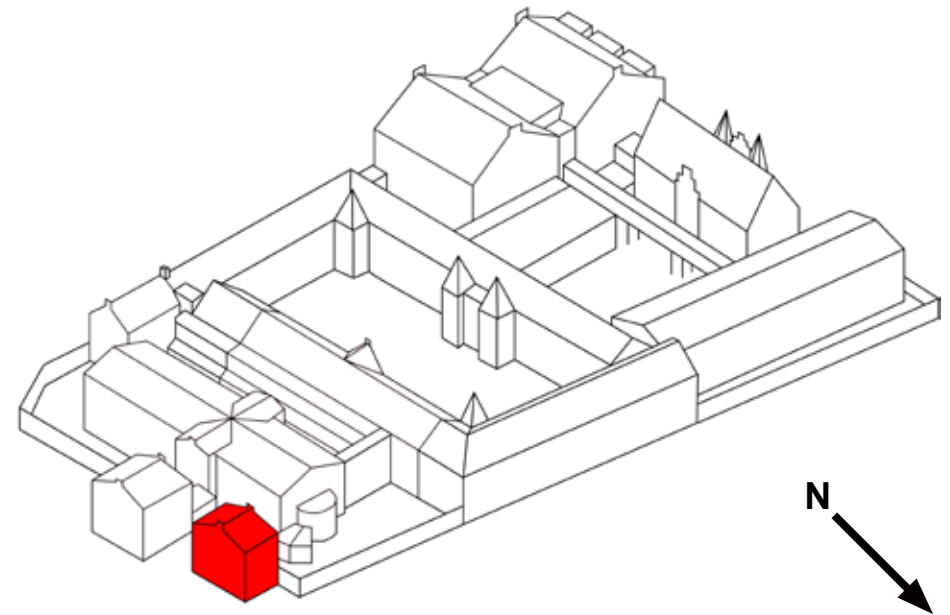
Afbeelding 2. Vogelvluhtekening van de Blokhuispoort met nummering van de bouwdelen. Tekening Vlaardingerbroek & Wevers.

INLEIDING

Bouwdeel H - tevens bekend als de directiewoning - werd in 1891 gebouwd ten behoeve van de huisvesting van de cipier van het Huis van Bewaring. Later werd het bouwdeel bewoond door de directeur en vervolgens door één van de bewaarders en zijn familie. De bouwdelen F en G werden gelijktijdig gebouwd.

De aanduiding van de bouwdelen (A t/m K) is overgenomen uit het door Baac in 2008 opgestelde rapport¹.

Een aantal bouwfases is ten behoeve van de helderheid samengevoegd, indien zij deel uitmaakten van hetzelfde bouwplan. Zo zijn bijvoorbeeld de verbouwingen die tussen 1988 en 1991 werden uitgevoerd door architectenbureau irs. Vegter aangegeven met het jaartal 1988, het jaar waarin de vergunning werd verleend en de eerste fase werd uitgevoerd. De diverse onderhoudswerkzaamheden die rond 1997 werden uitgevoerd, zijn vermeld onder het jaartal 1997. Wat betreft de installatievoorzieningen zijn enkel de tijdens of direct na de bouw aangebrachte voorzieningen beschreven, tenzij het bijzondere voorzieningen betreft.

Afbeelding 3. Vogelvluchttekening van de Blokhuispoort met in rood aangeven Bouwdeel H. Tekening Vlaardingerbroek & Wevers.

¹ J.M.J. Willems, M.C. van Dam, Leeuwarden Blokhuispoort, *Bouwhistorische verkenning met waardestelling*, BAAC, 's-Hertogenbosch 2008.

BOUWFASERING

Fase 1 (1891) (Afbeelding 64 t/m Afbeelding 71)

In 1889 werd besloten tot het afbreken van verschillende gebouwen op het achtergedeelte van het terrein van de bijzondere strafgevangenis en het bouwen van een *'Huis van Bewaring met administratiegebouw en cipierswoning en verder toebehoren, benevens het maken van een toegangsbrug tot deze gebouwen over de Keizersgracht'*. De bouwplannen werden gemaakt volgens ontwerp van architect W.C. Metzelaar, waartoe zes overzichtstekeningen en een zestal detailtekeningen gemaakt werden¹.

Het bestek van september 1889 vermeld de raming van fl. 100.220,- voor de sloop en nieuwbouw van de cellenvleugel, het administratiekantoor en de cipierswoning. De aanwijzing vond plaats op 28 september 1889 te Leeuwarden, terwijl de aanbesteding op 5 oktober 1892 te 's-Gravenhage geschiedde. In het bestek was bepaald dat voor 1 september 1890 de nieuwe gebouwen geheel onder dak moest zijn gebracht en dat de oplevering uiterlijk 1 april 1891 plaats diende te vinden.

De cipierswoning betrof een nieuwbouw van 7,6 x 11,2 meter, bestaande uit twee bouwlagen met zadeldak. Het gebouw kreeg een goothoogte van 9,5 meter en een nokhoogte van 11,1 meter.

In het bestek werd allereerst de afbraak van de bestaande gebouwen vermeld. Hier dienden de afkomende stenen afgebikt te worden ten behoeve van hergebruik in funderingen en vuilwerk.

Fundering en opgaand werk

In verband met de verstoringen van vorige gebouwen werd de grond uitgegraven tot zomerpeil² (2,42 - peil), waarna vervolgens een grondverbetering plaatsvond door middel van het opbrengen van lagen 30 cm schoon woudzand³, waarna de nieuwe funderingen vanaf 1,1 m onder peil konden worden

1 Van de tekeningen zijn de overzichtstekeningen schaal 1:100 bewaardgebleven, doch de bij het bestek behorende detailtekeningen konden nog niet getraceerd worden.

2 Als peil wordt in dit rapport de bovenzijde van de vloer van de begane grond aangehouden. In het bestek uit 1889 werd het zomerpeil (Z.P.) gebruikt, dat 2,42 meter onder de bovenzijde van de vloer van de begane grond lag.

3 Woudzand komt voor nabij het maaiveld en wordt droog gewonnen. Het zand is geelbruin tot roodbruin gekleurd en wordt ook wel dekzand genoemd.

aangelegd. Deze werden 3,5-steens breed aangelegd, en kregen versnijdingen per 2 lagen van een klezoorbreedte. Het trasraam werd 0,75 meter hoog opgemetseld. Alle buitenmuren dienden anderhalfsteens dik uitgevoerd te worden, *'op te trekken van beste gele gevelmoppen als voorwerkers en beste bonte mop als achterwerkers'*. Voorts werden de muurvlakken middels rode steen verlevendigd. De gevels kregen voegwerk als *'net amsterdamsch knipwerk'* samengesteld uit gelijke delen scherp zand, schelpkalk en langzaam bindende portlandcement. Vervolgens werd een hardstenen plint langs de buitengevels voorgeschreven. Het hardsteen werd uitgevoerd in Ecaussijnse steen (Namenste steen), waarbij de binnenzijden van de goten, bovenzijden van de dorpels en de treden donker gezoet werden, terwijl het overige hardsteenwerk met *'netten belgischen frijnslag'* werd uitgevoerd.

Alle steens en halfsteens binnenwanden werden voorzien van raapwerk, waarna de kelder, het privaat, de keuken, de vestibule en het trappenhuis tevens werden gepleisterd.

Constructie en vloeren

De vloer van de begane grond bestond uit een laag moppen in zand met daarop een laag klinkermoppen in basterd-specie. Hierop werden vervolgens in de vestibule, de gang, het privaat en de keuken gele hardgebakken tegels van 20 cm in het vierkant gelegd. In de twee kamers werd de vloer afgewerkt met grenen delen van 3,5 cm dik op een grenen regelwerk van 7 x 7 cm.

De verdiepingsvloeren bestonden uit enkelvoudige balklagen van vurenhout, aan de bovenzijde voorzien van vuren vloerdelen met een dikte van 3,5 cm voor de eerste verdieping en 3 cm voor de zoldervloer.

Alle houten vloeren werden vervolgens afgewerkt met houten plinten van 13 x 2,5 cm.

De onderzijden van de vloeren werden beriet en vervolgens gestuukt. Behalve de twee kamers op de begane grond, die *'nette eenvoudige perklijstjes'* kregen, werden de plafonds voorzien van een eenvoudige plint.

De kapconstructie werd uitgevoerd in Koperwijcksch vurenhout. Het dak was vormgegeven als roevendak, was voorzien van roeflatten van 5 x 7 cm en kende een dakbedekking in zink no. 14 (0,8 mm).

Binnen- en buitenwandopeningen

In de gevels werden 10 grenen schuifvensters aangebracht. De vensters wer-

den aan de binnenzijde voorzien van vuren houten beleglatten, neutstukken en een lambrisering ter plaatse van de borstwering. De voordeur werd vormgegeven met bovenraam en houten onder- en gietijzeren bovenpanelen.

De binnendeuren dienden paneeldeuren te worden, waarbij de kozijnen van de natte ruimten op hardstenen neuten geplaatst werden. Tussen de vestibule en de gang werd een gekoppelde glaspui voorgeschreven, met één vast en één draaiend deel⁴.

De suitedeuren op de begane grond dienden aan beide zijden te worden omtimmerd met *'schuin gestelde dagstukken'*, waarachter aan beide zijden twee kasten werden aangebracht. Tevens werden op de verdieping een drietal vaste kasten met paneeldeuren voorgeschreven.

Installaties

Het pand kreeg de voor de late 19de eeuw gebruikelijke loden waterleidingen, echter voorzien van een tinnen binnenvoering. De gootsteen in de keuken werd voorzien van een koperen Taylorkraan en een koperen kleproosterje in de afvoer.

Bij de voordeur werd een schel aangebracht, *'helder en luidklinkend, van metaal, met flinken koperen beltrekker, tuimelaars, zwaar beldraad en veer'*.

Voorts werden tegen de gevels twee gegoten ijzeren gootpijpen van rond 8 cm bevestigd.

Overig

De inrichting van het privaat onder de trap werd nauwkeurig beschreven. De wanden werden voorzien van een 1,5 meter hoog tegellambris in wit verglaasde tegeltjes. Het privaat werd betimmerd met koperwijksch vuren, waarvan de zitting, de bril, het deksel en het voorschotje vervaardigd dienden te worden. Een en ander *'ingericht overeenkomstig het Leeuwarden-tonnenstelsel'*.

De twee kamers op de begane grond werden voorzien van twee hardstenen schoorsteenmantels van f 25,- inkoopsprajs, ter keuze van de directie.

De inrichting van de keuken bestond uit de omtimmering van de schoorsteen, een 35 cm diepe vaste kast en een 1,2 meter lang aanrecht met twee onderkastjes voorzien van paneeldeurtjes.

Het schilderwerk aan de buitenzijde diende in opgegeven kleur te worden uitgevoerd. De voordeur moest voorzien worden van een houtimitatie. De kap, het aanrechtblad, de kelderplanken en de vloeren van de zolder bleven onge-

⁴ Mogelijk werd tijdens de uitvoering reeds besloten een enkele deur toe te passen. Nader onderzoek zou uit moeten wijzen of dit het geval is.

schilderd, het overige houtwerk werd na plamuren en schuren voorzien van *'standolie in op te geven kleuren'*.

Het glaswerk diende uitgevoerd te worden in *'Halfwit fransch glas'*, met uitzondering van de ruiten van de voordeur en de tocht pui, die werden beglaasd met *'Mousseline glas'*.

De verblijfsruimten werden behangen, de beide benedenvertrekken *'met meubelpapier van f 0,65 de rol; de kamers der verdieping met meubelpapier van f 0,40 de rol, alles met bijbehorende randen'*.

Fase 2 (1948)

Vermoedelijk werd rond 1948 het ommuurde binnenplaatsje verhoogd en overkapt, waarbij het binnenwandje met deur werd geplaatst en de vloer werd voorzien van terrazzo.

Eveneens werd mogelijk, tegelijkertijd met bouwdeel I (Cellenvleugel B), de zinkenroevendak-bedekking vervangen door bitumen.

Getuige de topografische afbeeldingen werd voor 1954 een tweede schuurtje ten zuiden van de verhoogde bijkeuken gerealiseerd.

Vermoedelijk werden tevens eind jaren '40, maar in ieder geval vóór 1954 de onderramen van de vensters op de benedenverdieping van de huidige stolpramen en bovenramen in glas-in-lood⁵ voorzien.

Fase 3 (1957)

In de jaren '50 van de voorgaande eeuw hebben diverse wijzigingen plaatsgevonden.

Het venster in de westwand van de keuken werd vermoedelijk in 1957 aangebracht, afgaande op de detaillering met platte stalen roeden die gelijk is aan de in 1957 in bouwdeel F en E aangebrachte vensters.

Ook in het interieur werden diverse wijzigingen aangebracht. Zo kent de schouw in de achterkamer eenzelfde detaillering als de schouwen in bouwdeel E en bezitten een aantal andere onderdelen een typische jaren '50 detaillering. Hieronder vallen de huidige kasten aan weerszijden van de suiteseparatie en de inrichting van de keuken en de badkamer. Tot deze bouwfase behoren vermoelijk ook de diverse voorzetwanden, het vernieuwen danwel aanbrengen van diverse installaties waaronder de centrale verwarming en de triplex beplating van de binnendeuren.

Tot slot werd een aantal binnendeuren vervangen en is de lambrisering in de vestibule voorzien van een nieuwe schrootjesafwerking.

⁵ Mogelijk was dit glas-in-lood uitgevoerd als achterzetbeglazing.

Fase 4 (1965) (Afbeelding 72)

In 1965 werd bouwvergunning verleend voor het verbouwen van het schuurtje tot een garage, waarbij het huidige bouwvolume met dubbele deuren ontstond.

Fase 5 (1988) (Afbeelding 75 t/m Afbeelding 77)

In de jaren '80 werd vermoedelijk het Bruynzeel keukenblokje aan de westzijde van de keuken aangebracht.

Fase 6(rond 2005) (Afbeelding 55)

Enkele jaren geleden werd de achtergevel voorzien van eterniet beplating met het doel het doorslaand vocht ter plaatste van de westgevel te verminderen.

Op de faseringsplattegronden vanaf pagina 81 zijn de diverse bouwfasen aangegeven.

BESCHRIJVING VAN HET GEBOUW

Exterieur

Bouwdeel H bestaat uit twee bouwlagen op een rechthoekige plattegrond. De kopgevels (oost- en westgevel) worden beëindigd door met harsteen afgedekte tuitgevels, voorzien van uitgemetselde kroonlijsten waarvan de hardstenen kraagsteentjes van het fries getrap zijn vormgegeven. De zijgevels bezitten boven de met zink beklede hardstenen bakgoten op hardstenen consoles een flauw zadeldak. Het metselwerk bestaat uit IJsselsteentjes in kruisverband met een grootte van 21,5 x 10,5 x 5 cm en een 10-lagenmaat van 59 cm, voorzien van een geknipte voeg. De gevels worden verlevendigd door speklagen in rode baksteen en zijn aan de onderzijde voorzien van een hardstenen plint. Juist onder de goot is een band ingemetseld met afwisselend rode en gele baksteen. De vensters bezitten hardstenen onderdorpels en worden beëindigd door hanenkammen in rode baksteen met gesneden voegen, tenzij anders aangegeven.

De *noordelijke gevel* (Afbeelding 4) kent twee vensterassen met ter hoogte van de begane grond links een venster en rechts de voordeur en ter hoogte van de verdieping twee vensters.

Het linker venster op de begane grond bezit stolpramen (XXb) aan de onderzijde en een 3-ruits bovenraam (1891). Onder het venster is een ventilatieopening aangebracht waarvan het muizenrooster ontbreekt. De paneeldeur kent vier panelen, waarvan de twee middelste - verticale - panelen in gietijzer zijn uitgevoerd. Boven het geprofileerde kalf bevindt zich een 2-ruits bovenraam. Rechts van de deur zijn sporen van inboetwerk zichtbaar, waarvan het voegwerk deels ontbreekt.

De vensters van de verdieping zijn schuiframen, met 6-ruits onder- en 3-ruits bovenramen.

Het zadeldak wordt onderbroken door een schoorsteen met twee secundaire schoorsteenpotten. Geheel rechts bevindt zich een rechthoekige zinken hemelwaterafvoer.

De *oostelijke kopgevel* (Afbeelding 5) kent ter hoogte van de begane grond en eerste verdieping twee vensters. De vensters op de begane grond bezitten aan de onderzijde stolpramen (XXb), de vensters op de verdieping zijn voorzien van 6-ruits schuivende onderramen uit de bouwtijd. Hierboven bevinden zich twee 2-ruits vensters, geplaatst op één hardstenen onderdorpel.

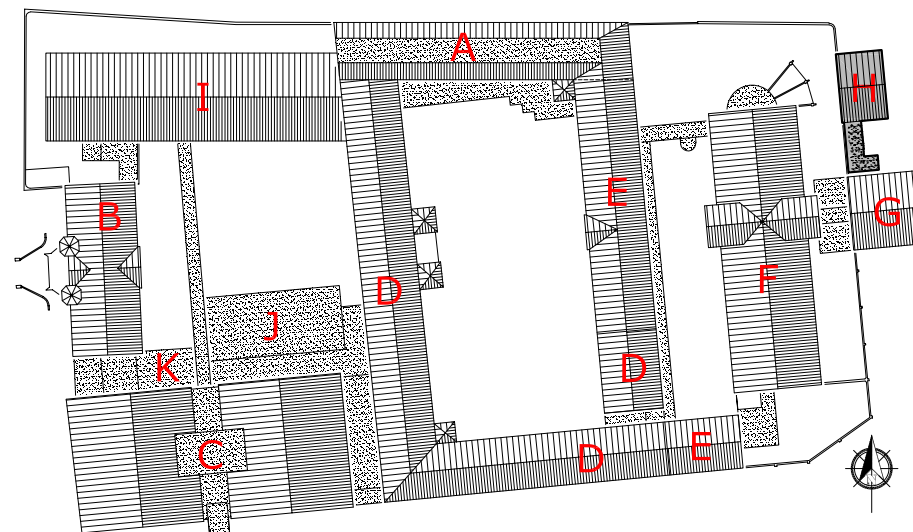
Op de rechter hoek is - ter hoogte van de voormalige wisseldorpels van de venster op de begane grond - een natuurstenen blok ingemetseld¹. In de hardstenen plint zijn twee ventilatieopeningen aangebracht, voorzien van gietijzeren muizenroosters.

De twee vensterassen brede *zuidelijke gevel* (Afbeelding 6) wordt aan de rechter zijde gedeeltelijk aan het zicht onttrokken door een eenlaags aanbouw. Het venster rechts van de aanbouw, ter hoogte van de begane grond, bezit stolpramen (XXb) aan de onderzijde en een 3-ruits bovenraam. De twee vensters op de verdieping zijn vormgegeven als 9-ruits schuiframen (1891).

Onder de onderdorpel van het venster op de begane grond zijn enkele stenen ingeboet, mogelijk als het gevolg van vorstschade.

Het zadeldak wordt onderbroken door een schoorsteen met twee secundaire schoorsteenpotten. Rechts van het linker venster is een pvc hemelwaterafvoer aan de gevel bevestigd.

1 Mogelijk was aan dit blok een lantaarn bevestigd.

De *westgevel* (Afbeelding 6) is geheel voorzien van eterniet beplating (2005) in halfsteens verband. Ter hoogte van de begane grond bevinden zich in het midden twee kleine 1-ruits vensters (1891) voorzien van traliewerk en rechts een secundair (1957) stalen 3-licht met 15-ruits ramen. De tweede verdieping kent twee vensters met daarin 2-ruits ramen, geplaatst op één hardstenen onderdorpel.

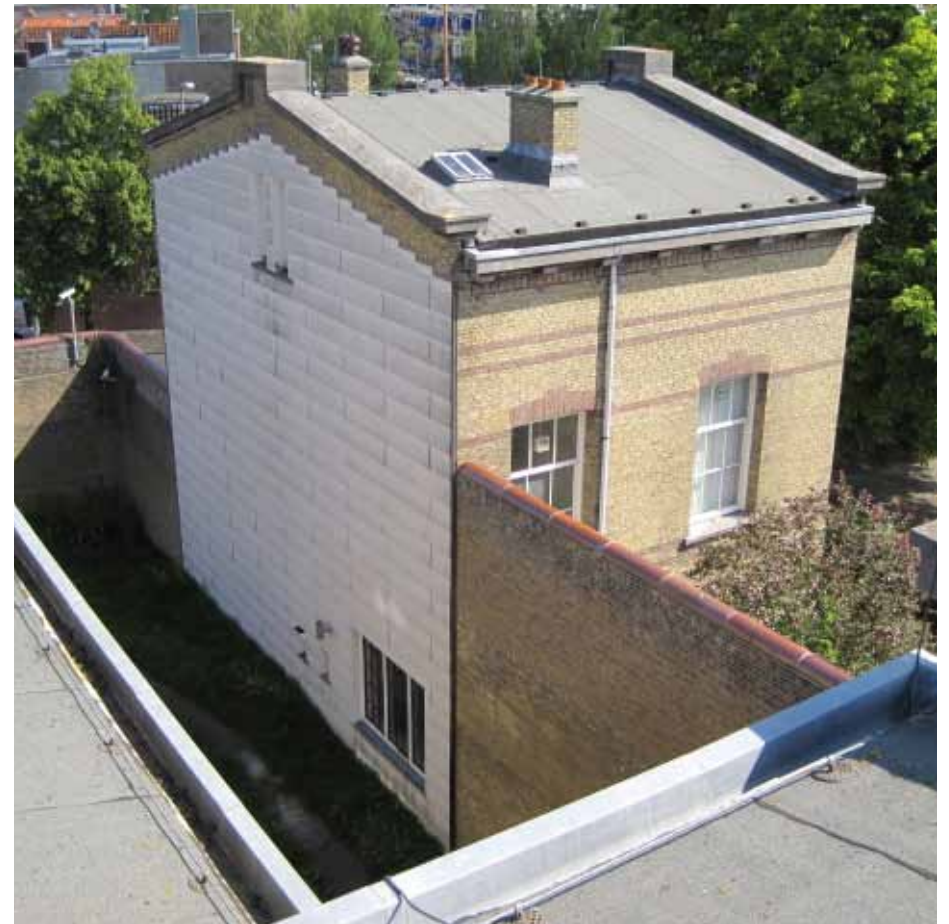
De *eenlaags aanbouw* (Afbeelding 7 en Afbeelding 8) aan de zuidzijde bestaat uit twee gedeelten. Het gedeelte tegen de zuidgevel van de woning bezit een onderbouw uit de bouwtijd met daarboven secundair halfsteens metselwerk (XXb). Het metselwerk wordt onderbroken door een melkmeisje (XXIa) en een tweelicht (XXb). De aanbouw wordt beëindigd door een kantplank met zinken kraal. De lagere garage (XXc) is eveneens opgebouwd uit halfsteens metselwerk en bezit een enkele en een dubbele houten deur (1965). Aan de bovenzijde is de garage voorzien van een boeibord, afgedekt door een zinken kraal.

Afbeelding 4. Overzicht van de noordgevel van bouwdeel H. Ter hoogte van de begane grond werd in het begin van de jaren 1950 het 6-ruits onderraam vervangen door stolpramen. De rechthoekige hemelwaterafvoer aan de rechter zijde is uitgevoerd in zink.

Afbeelding 5. Overzicht van de oostgevel. De twee naast elkaar geplaatste vensters ter hoogte van de tweede verdieping zijn geplaatst op één hardstenen onderdorpel.

Afbeelding 6. Overzicht van het bovenste gedeelte van de zuidgevel en de westgevel. De westgevel werd recent voorzien van een eterniet beplating met het doel de gevel waterdicht te maken. Foto: dhr. Bastiaans, Monumentenwacht Overijssel en Flevoland / Drenthe 2009.

Afbeelding 7. Zicht op het noordelijke deel van de aanbouw aan de zuidzijde. De onderbouw stamt uit de bouwtijd en vormde een gesloten binnenplaatsje, bereikbaar via de keuken. In het tweede kwart van de 20ste eeuw werd het plaatsje opgehoogd in halfsteens metselwerk en voorzien van een plat dak. Het melkmeisje werd recent (XXIa) van een nieuwe invulling voorzien, het venster links bezit nog de ramen uit de fase van het realiseren van de bijkeuken (XXb).

Afbeelding 8. Zicht op de garage ten zuiden van het bouwdeel. In het begin van de jaren '50 werd ten zuiden van de bijkeuken een schuurtje gerealiseerd. In 1965 werd het schuurtje verbouwd tot garage, waarbij het linker gedeelte richting het oosten werd uitgebreid.

Afbeelding 9. Detail van het hardstenen blok op de noordoostelijke hoek ter hoogte van de voormalige wisseldorpels van de vensters van de begane grond. Vermoedelijk was aan dit blok een lantaarn bevestigd.

Afbeelding 10. Zicht op één van de ventilatieopeningen in de hardstenen plint. De openingen zijn voorzien van gietijzeren muizenroosters, waarvan er enkele ontbreken.

Afbeelding 11. Zicht op de linker bovenhoek van de oostelijke kopgevel. Van de uitgemetselde kroonlijst op hardstenen geprofileerde consoles is het fries getrapt vormgegeven. De hardstenen bakgoot is eveneens geplaatst op hardstenen consoles en is later voorzien van een zinken bekleding.

Afbeelding 12. Zicht op het drielicht aan de rechter zijde van de westgevel. De gepotdekselde eterniet beplating (XXIa) werd recent aangebracht en sluit door middel van dagstukken aan op de kozijnstijlen. De kleine vensters uit de bouw-tijd zijn voorzien van tralies en een hardstenen onderdorpel. Het secundaire venster (rond 1957) van de keuken is vormgegeven als drielicht met daarin 15-ruits stalen ramen. De onderdorpel is voorzien van een loodslabbe (XXIa).

Afbeelding 13. Zicht op de bijkeuken en het schuurtje ten zuiden van de directiewoning in december 1954. Het ommuurde binnenplaatsje werd vermoedelijk rond 1948 verhoogd en overkapt. Vervolgens werd in het begin van de jaren 1950 een schuurtje ten zuiden van de bijkeuken gerealiseerd, dat in 1965 werd verbouwd tot garage. Foto: Collectie Beeldbank Leeuwarden, documentnr.: FDKEIZGRA006

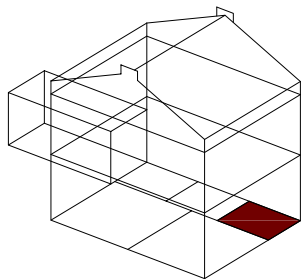
Afbeelding 14. Overzicht van de noord- en oostgevel van bouwdeel H in juli 1961. De onderramen van de schuifvensters werden in het begin van de jaren '50 van de voorgaande eeuw vervangen door stolpramen. De louvreliuken werden vermoedelijk reeds tijdens de bouw aangebracht. Foto: Collectie Beeldbank Leeuwarden, documentnr.: FDKEIZGRA022

Vestibule (ruimte D0.06)

De vestibule bevindt zich aan de noordwestzijde van de woning, geeft toegang tot de gang en heeft een grootte van ongeveer 2,5 bij 3,3 meter.

De wanden zijn voorzien van een 1,3 meter hoge lambrisering uit blank gelakte houten schroten (XXc) afgedekt door een houten plintje. Achter het huidige plintje tekent zich een oudere lijst af, mogelijk uit de bouwtijd (Afbeelding 17). Boven de lambrisering zijn de wanden gepleisterd. De cementvloer is recent (2009) voorzien van een zeil en sluit aan op de wanden door midden van een hardstenen plint. Het stucplafond is voorzien van perklijsten.

De toegang tot de woning (geheel 1891) in de *noordwand* kent een 2-ruits bovenlicht, een paneeldeur en kozijnen met geprofileerde lijsten op 20 cm hoge hardstenen neuten. De hardstenen dorpel is voorzien van een lekgootje. Aan de linker zijde van de *oostwand* is een meterkast aangebracht (XXc). In de *zuidwand* bevindt zich de doorgang naar de gang. De secundaire deur (XXc) is geplaatst in een oorspronkelijk (1891) kozijn op hardstenen neuten van 11,5 cm met geprofileerde architraaflijsten.

Afbeelding 15. Overzicht van de vestibule richting het noorden. De voordeur met bovenlicht stamt nog geheel uit de bouwtijd. De twee 2-ruits raampjes in het midden zijn aan de buitenzijde voorzien van een gietijzeren paneel. Rechts bevindt zich de in de jaren '50 aangebrachte meterkast.

Afbeelding 16. Overzicht van de vestibule gezien richting het zuiden (de gang). De wanden zijn boven de hardstenen plinten voorzien van een lambrisering uit blank gelakte schroten (XXc). De deur naar de gang is in de jaren '50 aangebracht in een oudere doorgang (1891).

Afbeelding 17. Detail van de bovenzijde van de lambrisering in de vestibule. Achter de houten afdeklijst uit de jaren '50 bevindt zich nog een oudere lijst. Mogelijk is dit een lambriseringslijst uit de bouwtijd, zoals deze ook op de wanden in de gang van bouwdeel G (het administratiegebouw) werd toegepast.

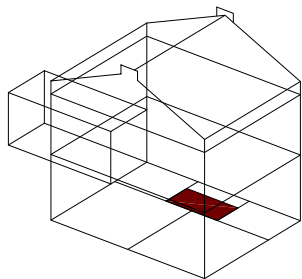
Gang (ruimte D0.05)

De gang bevindt zich aan de westzijde van de woning, ontsluit de verschillende ruimten op de begane grond en geeft via een trap toegang tot de verdiepingen.

De wanden zijn gepleisterd en gedeeltelijk (noord- en westzijde) voorzien van voorzetwanden (XXc). De vloer bestaat uit linoleum tegels (XXc) en sluit aan op de wanden door midden van een hardstenen plint. Het stucplafond is voorzien van perklijsten.

De vier deuren (XXc) naar de aangrenzende ruimten zijn geplaatst in oudere (1891) doorgangen en voorzien van geprofileerde lijsten en hardstenen neuten. De houten dorpels naar de kamers aan de oostzijde zijn secundair, de overige hardstenen dorpels stammen uit de bouwtijd. De paneeldeuren (1891) onder de trap - naar het toilet en de kelder - zijn lager en voorzien van een triplex beplating.

De trap bezit met marmoleum (XXc) beklede verdreven treden tussen eenvoudig geprofileerde trappobomen. De gietijzeren balusters ondersteunen een geprofileerde houten handlijst die eindigt in een houten gedraaide baluster.

Afbeelding 18. Overzicht van de gang richting het zuiden (de keuken). De deuren werden in de jaren '50 van de voorgaande eeuw in oudere doorgangen (1891) geplaatst. De lagere deuren onder de trap geven toegang tot het toilet en de kelder.

Afbeelding 19. Zicht op de onderzijde van de trap. De houten treden zijn bekleed met marmoleum (XXc) en de wanden zijn voorzien van gipsplaten (XXc). Deze platen sluiten niet goed aan op de trapboom en zijn aangetast door schimmel als het gevolg van vochtproblemen. De geprofileerde handlijst van de trap eindigt in een gedraaide houten baluster (1891).

Afbeelding 20. Detail van de onderzijde van één van de doorgangen in de gang. De kozijnstijlen zijn geplaatst op hardstenen neuten en voorzien van geprofileerde aftimmerlijsten. Oorspronkelijk bestonden alle dorpels uit hardsteen, maar de dorpels naar de kamers aan de oostzijde zijn vervangen in hout. De wanden zijn aan de onderzijde voorzien van wit gesausde hardstenen plinten (1891).

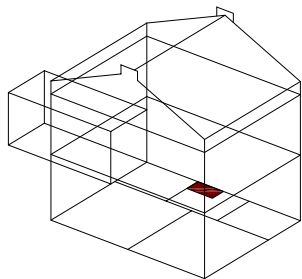
Toilet (ruimte D0.05a)

Het toilet bevindt zich aan de zuidzijde onder de trap op de plaats van het vroegere privaat. De huidige afwerking dateert uit het midden van de 20ste eeuw.

De wanden bezitten een tegellambris uit gele tegels van 15 x 15 cm, met aan de onderzijde een zwarte plinttegel. Boven het lambris zijn de wanden voorzien van wit gesausd glasweefselbehang. De vloer is bedekt met recent (XXIa) aangebracht zeil.

De eenvoudige aftimmerlijsten van het venster in de westwand zijn secundair (XXc).

Het sanitair bestaat uit een toiletspot met hooggeplaatste gietijzeren stortbak en een fonteintje (alle XXc).

Afbeelding 21. Overzicht van het toilet. De inrichting en afwerking van deze ruimte dateert uit het midden van de 20ste eeuw.

Afbeelding 22. De gietijzeren stortbak werd in de jaren '50 aangebracht tijdens de vernieuwing van het sanitair.

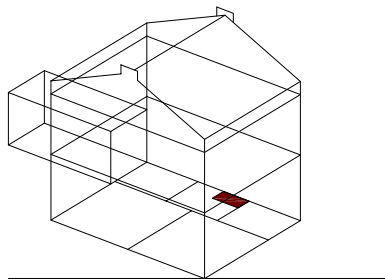
Afbeelding 23. Het venster in de westwand bezit een naar binnen vallend raam met uitzetijzers. De oorspronkelijke lijsten werden bij de renovatie van het toilet (XXc) vervangen door meer eenvoudige aftimmerlatten.

Kelder (ruimte D0.05b)

De kelder bevindt zich aan de noordzijde onder de trap en is ongeveer 1 meter verdiept aangelegd ten opzichte van de vloer van de begane grond.

De gepleisterde wanden zijn voorzien van wit gesausd glasweefselbehang, net als het plafond. Op de vloer zijn rode cementtegels van 20 bij 20 cm aangebracht.

De inrichting bestaat uit een drietal planken die secundair op de wand zijn bevestigd. De toegang tot de kelder bestaat op dit moment uit een aluminium keukentrapje¹.

Afbeelding 24. Overzicht van de kelder.

1 Vriendelijke mededeling van de bewoonster, mevrouw Eenling, was dat het houten trapje dermate ver aangetast door houtrot dat haar zoon het heeft verwijderd.

Afbeelding 25. Het venster in de westwand bezit een naar binnen vallend raam. Dit venster is nog wel voorzien van de uit de bouwtijd afkomstige geprofileerde aftimmerlijsten.

Afbeelding 26. De keldervloer bestaat uit vierkante cementtegels (mogelijk 1891). Het houten keldertrapje was aangetast door houtrot als gevolg van op-trekkend en doorslaand vocht en is recent verwijderd. De plaats van het trapje tekent zich nog af in donkerder pleisterwerk.

Voorkamer (ruimte D0.01)

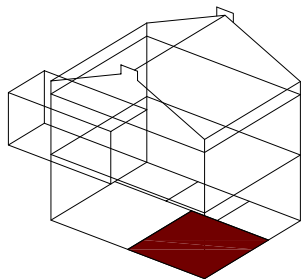
De voorkamer bevindt zich aan de noordoostzijde van de woning en staat door middel van een suiteseparatie in verbinding met de zuidelijk gelegen achterkamer.

De wanden zijn behangen en gedeeltelijk (noord- en oostwand) voorzien van voorzetwanden (XXc). De vloer is bekleed met vloerbedekking (XXIa) en sluit door middel van 12 cm hoge houten plinten aan op de wanden. Het plafond bestaat uit een stucplafond met getrokken lijstwerk en perklijsten ter aansluiting op de wanden.

De *noord- en oostwand* bezitten beide een venster met stolpramen (XXb) aan de onderzijde en een 3-ruits bovenraam (1891). De vensters zijn voorzien van geprofileerde lijsten, formica vensterbanken (XXb) en gewijzigde (XXb) lambriseringen ter plaatse van de borstweringen. Voor de lambriseringen zijn radiatoren geplaatst.

De *zuidwand* wordt gevormd door een gewijzigde (XXc) suiteseparatie (1891) zonder deuren, aan beide zijde gefrankeerd door kasten met secundaire (XXc) deuren en voorzien van een houten plint (XXc) van 12,5 x 1,5 cm.

De *westwand* bezit aan de linker zijde de doorgang naar de gang, waarbij de secundaire deur (XXc) in een oudere doorgang is geplaatst (1891). In het midden van de wand tekent zich op het plafond een rookkanaal af in de vorm van omlopend lijstwerk.

Afbeelding 27. Overzicht van de voorkamer richting het noorden (voorgevel). De 6-ruits schuivende onderramen werden in het tweede kwart van de 20ste eeuw vervangen door stolpramen. De schouw en het rookkanaal werden mogelijk of kort daarna verwijderd.

Afbeelding 28. Zicht op de deur naar de gang. De deur werd in het midden van de 20ste eeuw geplaatst in een oudere (1891) doorgang. De lijsten werden hierbij gehandhaafd, de hardstenen dorpel werd vervangen door een houten dorpel.

Afbeelding 29. Zicht op het plafond van de voorkamer ter plaatse van het voormalige rookkanaal, dat voor 1976 werd verwijderd.

Achterkamer (ruimte D0.04)

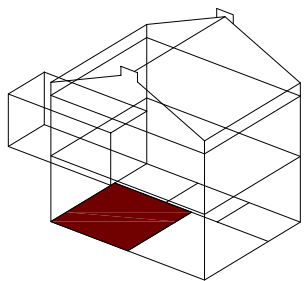
De kamer bevindt zich aan de zuidoostzijde van de woning en staat door middel van een suiteseparatie in verbinding met de noordelijk gelegen voorkamer.

De wanden zijn behangen en gedeeltelijk (zuid- en oostwand) voorzien van voorzetwanden (XXc). De houten vloer is bekleed met vloerbedekking (XXIa) en sluit door middel van 12 cm hoge houten plinten aan op de wanden. Het plafond bestaat uit een stucplafond met getrokken lijstwerk en perklijsten ter aansluiting op de wanden.

De *noordwand* wordt gevormd door een gewijzigde (XXc) suiteseparatie (1891) zonder deuren, aan beide zijde gefrankeerd door kasten met secundaire (XXc) glas-in-lood bovendeuuren en voorzien van een houten plint (XXc) van 12,5 x 1,5 cm.

De *oost- en zuidwand* bezitten beide een venster met stolpramen (XXb) aan de onderzijde en een 3-ruits bovenraam (1891). De vensters zijn voorzien van geprofileerde lijsten, formica vensterbanken (XXb) en gewijzigde (XXb) lambriseringen ter plaatse van de borstweringen. Voor de lambriseringen zijn radiatoren geplaatst.

De *westwand* bezit aan de rechter zijde de doorgang naar de gang, waarbij de secundaire deur (XXc) in een oudere doorgang is geplaatst (1891). In het midden van de wand bevindt zich een secundaire (XXc) schouw, uitgevoerd in siermetselwerk met terugliggende lintvoegen en zeer smalle stootvoegen¹. De schouw is geplaatst op een iets terugliggende rollaag en wordt afgedekt door een houten blad.

¹ In bouwdeel E bevinden zich in enkele kantoren op de verdieping schouwen die op dezelfde wijze zijn gedetailleerd.

Afbeelding 30. Overzicht van de achterkamer gezien richting het zuiden. De interieurafwerkingen dateren uit het midden van de 20ste eeuw. In deze periode werden de schuivende onderramen vervangen door stolpramen, werd de schouw gewijzigd, werden de radiatoren aangebracht en de wanden voorzien van een nieuwe afwerking. De schouw (XXc) kent dezelfde detaillering als de schouwen op de verdieping van bouwdeel E. Het metselwerk bezit terugliggende lintvoegen, zeer smalle stootvoegen en wordt afgedekt door een houten blad.

Afbeelding 31. Zicht op de suitedeuren richting de voorkamer. In het midden van de 20ste eeuw werd de suiteseparatie aangepast. De kasten aan weerszijden werden voorzien van nieuwe deuren en de suitedeuren zelf werden verwijderd. Mogelijk is dat de deuren in de spouw tussen de kasten werden geschoven en vervolgens met een lat werden afgedekt. De doorlopende lijst aan de bovenzijde werd eveneens in deze fase aangebracht.

Afbeelding 32. Detail van de linker onderhoek van één van de vensters in de voorkamer. Bij het vervangen van de onderramen door stolpramen werden de vensterbanken voorzien van formica bovenzijden en werd de lambrisering afgetimmerd met een vlakke plaat, afgewerkt met latjes. De profilering van de onderzijde van de oorspronkelijke vensterbank is echter nog wel zichtbaar.

Keuken (ruimte D0.07)

De keuken bevindt zich aan de zuidwestzijde van de woning en is bereikbaar vanuit de gang.

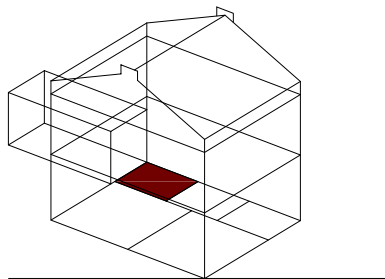
De wanden zijn voorzien van twee verschillende tegellambriseringen (XXc en XXd) uit tegels van 15 x 15 cm, met daarboven wit gesausd glasweefselbehang. Op de cementvloer is zeil (XXIa) aangebracht en het stucplafond is voorzien van perklijsten.

De *noordwand* bezit de toegang tot de gang bestaande uit een secundaire deur (XXc) in een oudere (1891) doorgang. De geprofileerde lijsten zijn vervangen voor eenvoudigere aftimmerlijsten (XXc).

De *oostwand* is van links naar rechts voorzien van een vaste kast¹ (XXc), een rookkanaal (1891) met secundaire schouwlijsten (XXc) en een vaste bovenkast (XXc).

In de *zuidwand* bevindt zich de voormalige buitendeur (1891) die nu toegang geeft tot de bijkeuken (XXb). De deur bezit een met triplex afgedekt onderpaneel en een zestal ruiten aan de bovenzijde. De oorspronkelijke lijsten zijn - net als bij de deur in de noordwand - vervangen door eenvoudigere aftimmerlijsten (XXc). De hardstenen onderdorpel (1891) is voorzien van een lekgootje.

De *westwand* kent een drielicht (1957) waarin stalen 15-ruits ramen met platte roeden zijn opgenomen. Onder het venster is een keukenblok (jaren 1980) geplaatst.

1 Het is mogelijk dat de kasten zelf uit de bouwtijd stammen en enkel de deurtjes in het midden van de 20ste eeuw werden vervangen.

Afbeelding 33. Overzicht van de keuken richting het zuiden. De deur naar de bijkeuken dateert nog uit de bouwtijd en gaf toegang tot een kleine ommuurde binnenplaats. Het onderpaneel is voorzien van een triplex plaat (XXc). De wanden zijn aan de onderzijde afgewerkt met tegellambriseringen uit twee verschillende tegels. De gele tegels links werden in het midden van de 20ste eeuw aangebracht, de tegels rechts vermoedelijk in de jaren '80 bij het plaatsen van het nieuwe aanrecht.

Afbeelding 34. Zicht op de noordoostelijke hoek van de keuken met links de doorgang naar de gang en rechts de vaste kast. De deur werd in de jaren '50 geplaatst in de oorspronkelijke doorgang, waarbij tevens de geprofileerde af-timmerlijsten werden vervangen door eenvoudigere latten. De ombouw van de kast stamt mogelijk nog uit de bouwtijd. De deurtjes werden tijdens de renovatie van de keuken in het midden van de 20ste eeuw aangebracht.

Afbeelding 35. Zicht op de binnenzijde van het venster in de westgevel. Vóór de plaatsing van dit venster werd deze ruimte enkel verlicht door de ruiten in de achterdeur in de zuidwand, die toegang gaf tot de ommuurde binnenplaats. Bij elk van de 15-ruits stalen ramen kan het bovenste ruitje in het midden worden uitgezet.

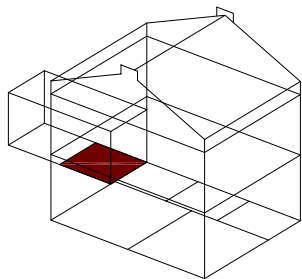
Bijkeuken (ruimte D0.02 en D0.02a)

De bijkeuken en berging bevinden zich ten zuiden van de keuken, ter plaatse van de voormalige ommuurde binnenplaats die in het midden van de 20ste eeuw werd overdekt.

De metselwerk wanden van de *bijkeuken* zijn gepleisterd en voorzien van een geschilderde lambrisering die wordt beëindigd door een verdiepte strook. De cementvloer is voorzien van opstaande randen en bekleed met zeil. Het plafond is afgewerkt met stucnet en wit gesausd glasweefselbehang.

In de noordwand bevindt zich de voormalige buitendeur van de keuken. De oostwand bezit een melkmeisje met recente ramen en deur (ongeveer 1997). De paneeldeur (XXb) aan de rechter zijde van de binnenwand (XXb) is geplaatst in een kozijn op gecementeerde neuten, voorzien van een gecementeerde dorpel, en geeft toegang tot de achterliggende berging.

De achterliggende *berging* bezit gepleisterde wanden, eveneens met een verdiepte lambriseringslijst. De vloer bestaat uit gelig terrazzo met opstaande randen. Het tweelicht in de oostwand is voorzien van naar binnen vallende 2-ruits ramen (XXb). In deze ruimte is de cv-installatie opgesteld.

Afbeelding 36. Overzicht van de bijkeuken richting het zuiden. Vermoedelijk rond 1948 werd de ommuurde binnenplaats opgehoogd en overkapt. De daarvoor gerealiseerde ruimte werd gesplitst (XXb) door een binnenwand met daarin een paneeldeur. Op ongeveer 1,3 meter hoogte bevindt zich een verdiepte strook in het pleisterwerk, zoals ook in andere bouwdelen van het complex voorkomt.

Afbeelding 37. Zicht op de zuidoostelijke hoek van de berging. In deze ruimte is de cv-installatie opgesteld. Het tweelicht met 2-ruits ramen werd aangebracht tijdens het verhogen en overkappen van het voormalige plaatsje (XXc). Het melkmeisje in de bijkeuken werd echter recent (rond 1997) vervangen.

Afbeelding 38. Zicht op de dorpel tussen de bijkeuken (rechts) en berging. De vloer van de berging is voorzien van gele terrazzo, de vloer van de bijkeuken bestaat uit cement, net als de neuten en de dorpel van de doorgang.

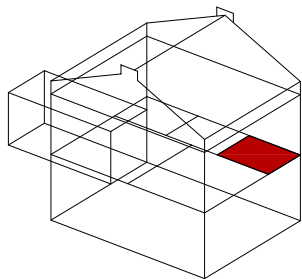
Overloop (ruimte D1.01)

De overloop bevindt zich aan de westzijde van de woning, ontsluit de verschillende ruimten op de eerste verdieping grond en geeft via een trap toegang tot de tweede verdieping.

De wanden zijn gepleisterd en gedeeltelijk - ter plaatse van de trap - voorzien van voorzetwanden (XXc). De vloer is bekleed met vloerbedekking en sluit aan op de wanden door midden van een houten plint. Het stucplafond is voorzien van perklijsten.

De vier deuren (XXc) naar de aangrenzende ruimten zijn geplaatst in oudere (1891) doorgangen en voorzien van geprofileerde lijsten en houten dorpels.

De trap bezit verdreven houten treden en gietijzeren balusters onder een geprofileerde houten handlijst. De trapboom is aan de bovenzijde voorzien van een houten plint, die grotendeels door de voorzetwanden aan het zicht wordt onttrokken. De balustrade van de overloop vormt één geheel met de balustrades van beide trappen. De dikte van de vloeren van de eerste en tweede verdieping worden afgedekt door raveelplanken met vlakke panelen in geprofileerde lijsten.

Afbeelding 39. Overzicht van de overloop richting het zuiden (badkamer). De geprofileerde handlijst wordt ondersteund door gietijzeren balusters.

Afbeelding 40. Zicht op de onderste trede van de trap naar de tweede verdieping. De treden van de trap zijn aan de onderzijde voorzien van een profilering en de bovenzijde van de trapboom was afgewerkt met een plint, nu grotendeels aan het zicht onttrokken door secundaire voorzetwanden (XXc).

Afbeelding 41. Zicht op de bovenzijde van de trap en de aftimmering van de dikte van de vloer van de tweede verdieping. De raveelplank bestaat uit vlakke panelen in geprofileerde lijsten.

Slaapkamer (ruimte D1.02)

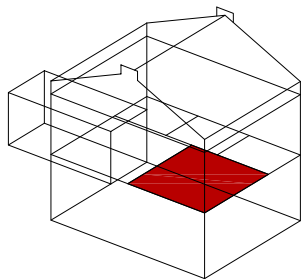
Deze grote slaapkamer bevindt zich aan de noordoostzijde van de woning.

De wanden zijn behangen in twee soorten behang, gedeeltelijk (noord- en oostwand) voorzien van voorzetwanden en bezitten een houten plint. De houten planken vloer is bekleed met vloerbedekking en het stucplafond is voorzien van perklijsten.

De *noord- en oostwand* bezitten beide een schuifvenster met 6-ruits schuivend onder- en 3-ruits vast bovenraam. Beide vensters bezitten geprofileerde architraaflijsten die middels neutjes aansluiten op de oorspronkelijke vensterbanken (alle 1891). De lijsten en lambriseringen uit de bouwtijd zijn voorzien van een extra aftimmerlat ter aansluiting op de voorzetwanden (XXc).

Tegen de *zuidwand* zijn links en rechts een vaste kasten geplaatst (XXc), met daartussen een nis ten behoeve van een bed.

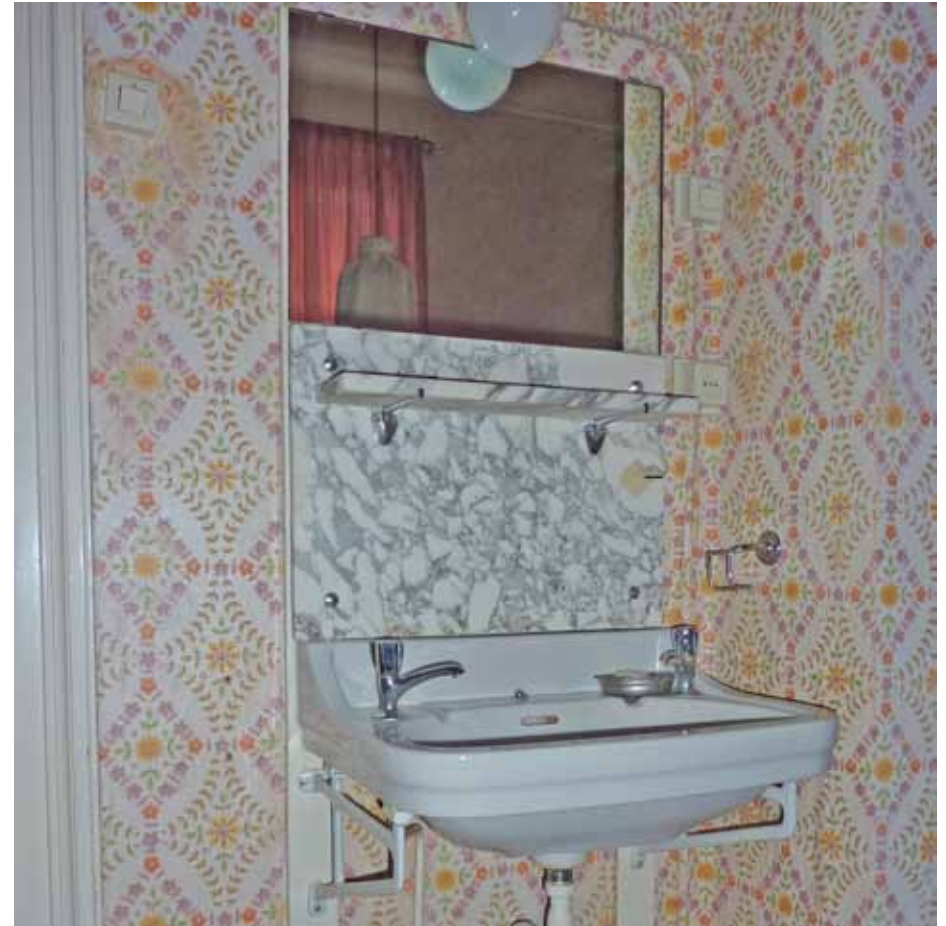
De *westwand* bevat de doorgang naar de gang die bestaat uit een secundaire deur (XXc) in een oudere doorgang (1891). Rechts van de doorgang bevindt zich een wastafel tegen een Arabescato marmeren achterplaat (XXb) met loden afvoerpijp. In het midden van de ruimte bevindt zich een rookkanaal af met rechts daarvan twee vaste kasten uit de bouwtijd.

Afbeelding 42. Overzicht van de grote slaapkamer aan de voor(noord-)zijde gezien richting het noordoosten.

Afbeelding 43. Zicht op de zuidwand van de grote slaapkamer aan de voorzijde. Links en rechts werden in de jaren '50 van de voorgaande eeuw vaste kasten geplaatst, met daartussen ruimte voor een bed.

Afbeelding 44. Zicht op de wastafel (XXb) links van het rookkanaal op de westwand. De wastafel is bevestigd tegen een marmeren achterplaat en bezit een loden afvoerpijp.

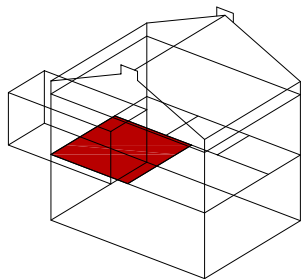
Slaapkamer (ruimte D1.03)

Deze grote slaapkamer bevindt zich aan de zuidoostzijde van de woning.

De wanden zijn behangen, gedeeltelijk (oost- en zuidwand) voorzien van voorzetwanden en bezitten een houten plint. De houten planken vloer is bekleed met vloerbedekking en het stucplafond is voorzien van perklijsten.

De *oost- en zuidwand* bezitten beide een schuifvenster met 6-ruits schuivend onder- en 3-ruits vast bovenraam. Beide vensters bezitten geprofileerde architraaflijsten die middels neutjes aansluiten op de met Formica (XXb) afgedekte oorspronkelijke vensterbanken (1891). De lijsten en lambriseringen uit de bouwtijd zijn voorzien van een extra aftimmerlat ter aansluiting op de voorzetwanden (XXc).

De *westwand* bevat de doorgang naar de gang die bestaat uit een secundaire deur (XXc) in een oudere doorgang (1891). Links van de doorgang bevindt zich een wastafel tegen een Belgisch rood marmereen achterplaat (XXb).

Afbeelding 45. Overzicht van de grote slaapkamer aan de achter(zuid-)zijde gezien richting het noordwesten (gang). De wastafel is bevestigd tegen een marmereen achterplaat en bezit een loden afvoerpijp.

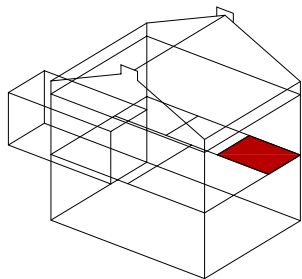
Kleine slaapkamer (ruimte D1.05)

Deze kleine slaapkamer bevindt zich aan de noordwestzijde van de woning.

De wanden zijn behangen, gedeeltelijk (noord- en westwand) voorzien van voorzetwanden en bezitten een houten plint. De houten planken vloer is bekleed met vloerbedekking en het stucplafond is voorzien van perklijsten.

De *noordwand* bezit een schuifvenster met 6-ruits schuivend onder- en 3-ruits vast bovenraam. Het venster bezit geprofileerde architraaflijsten die middels neutjes aansluiten op de oorspronkelijke vensterbank (alle 1891). De lijsten en lambriseringen uit de bouwtijd zijn voorzien van een extra aftimmerlat ter aansluiting op de voorzetwanden (XXc).

De *zuidwand* bevat de doorgang naar de gang die bestaat uit een secundaire deur (XXc) in een oudere doorgang (1891).

Afbeelding 46. Overzicht van de kleine slaapkamer gezien richting het noorden.

Badkamer (ruimte D1.04)

De badkamer bevindt zich aan de zuidwestzijde van de woning, ter plaatse van de voormalige vierde - kleine - slaapkamer.

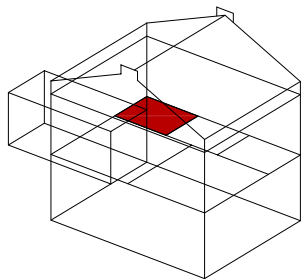
De wanden zijn aan de onderzijde voorzien van een tegellambris (XXc) uit gele tegels van 15 x 15 cm met een oranje plinttegel. Daarboven zijn de wanden bekleed met wit gesausd glasweefselbehang. De houten planken vloer is bekleed met zwarte linoleum tegels (XXc) en het stucplafond is voorzien van perklijsten.

De *noordwand* bevat de doorgang naar de gang die bestaat uit een secundaire deur (XXc) in een oudere doorgang (1891).

De *oostwand* bezit een wastafel tegen een Arabescato marmeren achterplaat (XXb) met loden afvoerpijp. Rechts daarvan bevindt zich een rookkanaal met geheel rechts een deurtje (XXc) naar een inbouwkastje.

De *zuidwand* wordt onderbroken door een schuifvenster met 6-ruits schuifend onder- en 3-ruits vast bovenraam. Het venster bezit geprofileerde architraaflijsten die middels neutjes aansluiten op de vereenvoudigde vensterbank. De ruiten van het onderraam zijn voorzien van matglas.

Tegen de *westwand* zijn op een terrazzo vloer een douche en toilet geplaatst (XXc). De douchewanden zijn vervaardigd uit een soort trespa (XXc) en afgewerkt met houten latjes.

Afbeelding 47. Zicht in de badkamer gezien richting het zuiden. Het onderraam werd bij het bestemmen van deze ruimte tot badkamer (XXc) voorzien van matglazen ruiten. De douchewanden bestaan uit een soort trespa, afgewerkt met houten latten (XXc).

Afbeelding 48. Zicht op de terrazzo douchebak die op de houten vloer werd geplaatst.

Afbeelding 49. Zicht op de wastafel (XXb) links van het rookkanaal op de oostwand. De wastafel (XXb) is bevestigd tegen een marmeren achterplaat en bezit een loden afvoerpijp. Waarschijnlijk werd deze wastafel herplaatst na het wijzigen van de slaapkamer tot badkamer in de jaren 1950.

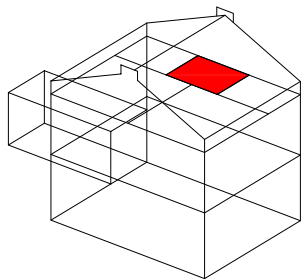
Overloop zolder (ruimte D2.01)

De overloop bevindt zich aan de westzijde van de woning en ontsluit de verschillende ruimten op de zolder.

De wanden zijn gepleisterd en gedeeltelijk - ter plaatse van de trap - voorzien van voorzetwanden (XXc). De vloer is voorzien van vloerbedekking en sluit aan op de wanden door midden van een houten plint. Het stucplafond is voorzien van perklijsten.

De drie paneeldeuren (1891) naar de aangrenzende ruimten zijn voorzien van triplex (XXc) en worden omgeven door geprofileerde lijsten en houten dorpels.

De *westwand* wordt onderbroken door een tweelicht met daarin 2-ruits ramen. De ramen zijn voorzien van scharnieren met oudhollandsche knop (1891), maar het hang- en sluitwerk is verwijderd. Het venster is afgewerkt middels geprofileerde lijsten die door middel van een secundaire lat (XXc) aansluiten op de voorzetwanden en een eenvoudig geprofileerde vensterbank (1891).

Afbeelding 50. Overzicht van de overloop op de tweede verdieping gezien richting het noorden. Op deze verdieping werden de binnendeuren niet vervangen, maar aan de buitenzijde voorzien van triplex beplating (XXc).

Zolder (ruimte D2.02)

De zolder bevindt zich aan de oostzijde van de woning en beslaat de gehele lengte van de verdieping. In het laatste kwart van de 20ste eeuw werd de zolder middels een lichte scheidingswand gedeeld.

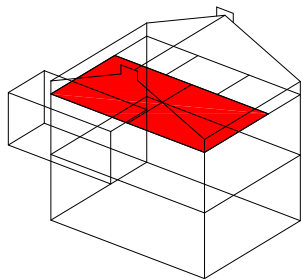
De wanden zijn gepleisterd en voorzien van een houten plint van 13 x 2,5 cm. De vloer bestaat uit houten delen met een breedte van 16 cm. De kapconstructie bestaat uit gordingen en muurplaten van 20 x 9 cm met daarop messing en groef delen met een werkende breedte van 21 cm.

Ter hoogte van het noordelijke rookkanaal is een lichte scheidingswand geplaatst (rond 1975).

In de *oostwand* bevindt zich een tweelicht met 2-ruits ramen. Het venster is voorzien van afwerkingen en hang- en sluitwerk uit de bouwtijd met uitzondering van het recentere (XXc) spanjolet op het rechter raam. De profileringen zijn eenvoudiger van aard dan van de vensters op de begane grond en eerste verdieping, maar het spanjolet van het linker raam is verzorgd gedetailleerd.

De *westwand* bezit de toegang tot de overloop, bestaande uit een paneeldeur (1891) met geprofileerde lijsten. Het rookkanaal links van de toegang kent een drietal gietijzeren schoorsteenluikjes (1891).

De gordingen worden ter plaatse van de rookkanalen opgevangen door hardstenen consoles. De radiator aan de zuidzijde van de ruimte is recentier dan de overige radiatoren in het huis (mogelijk jaren '80).

Afbeelding 51. Overzicht van de zolder gezien richting het noorden. De paars gesausde scheidingswand werd rond 1975 geplaatst.

Afbeelding 52. Overzicht van de zolder gezien richting het westen. De doorgang naar de overloop is voorzien van een paneeldeur uit de bouwtijd. Op de begane grond en eerste verdieping werden de binnendeuren in de jaren '50 vervangen, maar op deze verdieping werden ze aan de buiten(gang-)zijde voorzien van triplex beplating. Geheel links zijn de gietijzeren schoorsteenluikjes (1891) zichtbaar.

Afbeelding 53. Zicht op het venster in de oostgevel. Het tweelicht is voorzien van 2-ruits ramen en geprofileerde lijsten die hier zonder neuten aansluiten op de eenvoudig geprofileerde vensterbank (alle 1891). Het linker raam bezit nog het verzorgd gedetailleerde spanjolet uit de bouwtijd en scharnieren met oudhollandsche knop.

Zolderkamertjes (ruimten D2.03 en D2.04)

De zolderkamertjes bevinden zich aan de noord- en zuidwestelijke zijde van de woning.

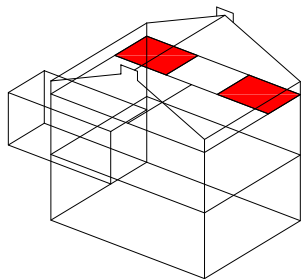
De wanden zijn behangen en voorzien van een houten plint van 13 x 2,5 cm. De vloer bestaat uit houten delen met een breedte van 16 cm, waarop vloerbedekking is gelegd. De geschilderde kapconstructie bestaat uit gordingen en muurplaten van 20 x 9 cm. De ruimte tussen de gordingen is afgetimmerd (XXc).

In de *noord- danwel zuidwand* bevindt zich de toegang tot de overloop, bestaande uit een paneeldeur (1891) met geprofileerde lijsten.

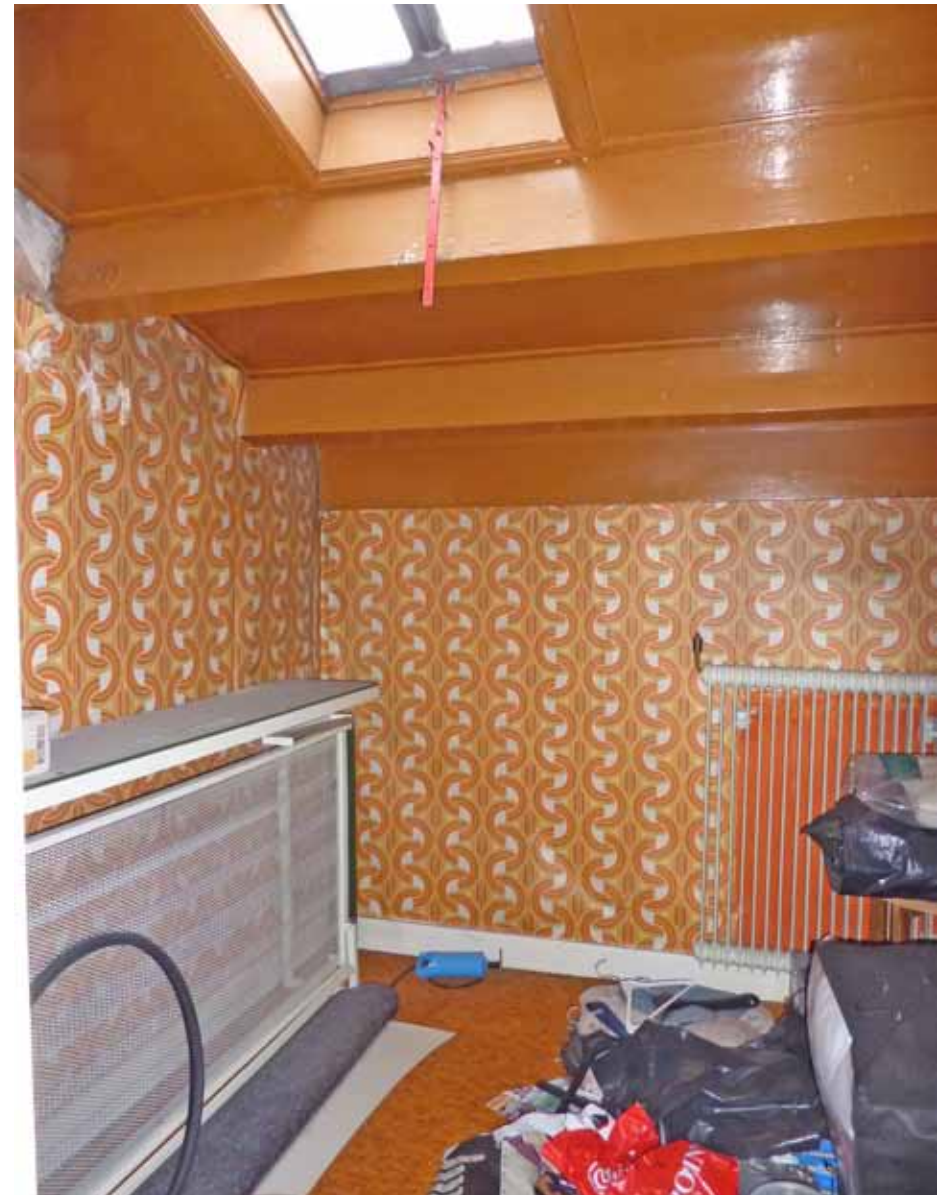
In het *dak* is in beide ruimten een zinken dakvenster opgenomen, in de dagkant afgetimmerd door middel van een plank met duivejagerprofilering.

De gordingen worden ter plaatse van de rookkanalen opgevangen door hardstenen consoles. Beide ruimten bezitten een tegen de borstwering geplaatste radiator.

Ruimte D2.03 bezit rechts van de toegang in de zuidwand een vaste kast (XXc).

Afbeelding 54. Overzicht van ruimte D2.03 gezien richting het noorden. Ruimte D2.04 bezit eenzelfde afwerking.

MONUMENTWAARDE VAN HET GEBOUW

Een bouwhistorisch onderzoek is een middel om te komen tot een gefundeerde waardering van het pand. Deze waardering wordt meestal uitgedrukt aan de hand van de volgende indeling in categorieën:

Categorie 1: hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk

Categorie 2: positieve monumentwaarde, behoud wenselijk

Categorie 3: indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

Stedenbouwkundige situering : categorie 2

De situering van de directiewoning met de aangrenzende ommuring is beeldondersteunend voor de bebouwing aan de Keizersgracht en de zuidoostelijke zijde van de stad (categorie 2).

Bouwmassa : categorie 1, 2 & 3

De waardering van de bouwmassa is in dit geval hoger dan die van de reeds genoemde stedenbouwkundige waardering. Hierbij bezitten vrijwel alle 19de-eeuwse gebouwen een hoge monumentwaarde (categorie 1).

De in het tweede kwart van de 20ste eeuw verhoogde en overkapte binnenplaats is zorgvuldig uitgevoerd en bezit derhalve een positieve monumentwaarde (categorie 2).

De in het derde kwart van de 20ste eeuw aangebouwde en in 1965 verbouwde garage bezit vanwege zijn geringe ouderdom geen monumentwaarde (categorie 3).

Constructie : categorie 1, 2 en 3

De waardering van de constructie komt in grote lijnen overeen met de genoemde waardering van de bouwmassa's. Bouwdeel H bezit een monumentale constructie (categorie 1). Hier zijn met name de houten balklagen van de vloeren en de kapconstructie van belang.

Exterieur : categorie 1 en 3

De waardering van het exterieur komt overeen met de reeds besproken bouwmassa en constructie. Behalve de ouderdom van de directiewoning uit 1891 wordt de grondslag voor deze hoge waardering mede gevormd door de kwalitatief goede en zorgvuldige detaillering van de diverse onderdelen, waaronder het metselwerk met geknipte voegen, vensteropeningen met hanenkammen en

de uitkragende gootlijst (categorie 1).

Het in 1957 aangebrachte venster in de westwand en de ophoging en overkapping van de bijkeuken zijn behalve functioneel, zorgvuldig vormgegeven en bezitten een positieve monumentwaarde (categorie 2). De recente deur en het venster in de oostwand van de bijkeuken bezit echter vanwege de geringe ouderdom een indifferente monumentwaarde (categorie 3).

De bouwdelen van ná 1965, zoals de verbouwing van het schuurtje tot garage en de eterniet beplating op de westgevel (categorie 3).

Interieur : categorie 1,2 en 3

Het bouwdeel bezit ruimten in deze drie categorieën.

In de directiewoning stamt de indeling nog uit de bouwtijd, maar werden de afwerkingen van de diverse ruimten grotendeels in de 20ste eeuw gewijzigd.

De uit de bouwtijd afkomstige onderdelen zoals de trappen en de afwerkingen ter plaatse van doorgangen en vensters bezitten een hoge monumentwaarde (categorie 1). Deze onderdelen bezitten de oorspronkelijke detaillering en afwerking (1891). De trappen zijn zorgvuldig vormgegeven met gietijzeren balusters, verdreven treden en - op de begane grond - een omgaande onderste trede met gedraaide trappaal (categorie 1).

De wastafels met marmeren achterplaat in de twee grote slaapkamers op de verdieping en de badkamer zijn zorgvuldig en met gebruik van hoogwaardige materialen uitgevoerd en zijn dan ook behoudenswaardig (categorie 2).

De vaste kasten tegen de oostwand van de keuken zijn zorgvuldig uitgevoerd en verdienen derhalve een positieve monumentwaarde (categorie 2).

De toiletruimte bevindt zich op de plaats van het oorspronkelijke privaat, maar werd net als de badkamer in de jaren '50 gewijzigd. Deze ruimten bezitten de voor die jaren kenmerkende detaillering, doch zijn van dermate kwaliteit, dat aangepaste vervanging mogelijk is (categorie 2 a 3).

De triplex beplating onttrekt de zorgvuldig vervaardigde paneeldeuren aan het zicht en bezit vanwege de geringe ouderdom geen monumentwaarde (categorie 3). De voorzetwanden in de verschillende ruimten en recente vloerafwerkingen behoren eveneens tot deze categorie (categorie 3).

AANBEVELINGEN VOOR NADER ONDERZOEK

Het bouwdeel werd reeds als onderdeel van de bouwhistorische verkenning van het bureau Baac uit 2008 onderzocht. Desondanks kunnen een drietal aanbevelingen voor nader onderzoek worden genoemd, die bij een eventuele toekomstige functie-wijziging en daarmee gepaard gaande verbouwing van het complex nuttig danwel noodzakelijk zijn.

Kleuronderzoek

Voor zover bekend heeft er tot op heden nog geen systematisch kleuronderzoek in het gebouw plaatsgevonden. Tijdens het veldwerk is gebleken dat er verspreid door het gebouw nog oudere afwerkklagen zich bevinden. Voorbeelden zijn de trap, de kozijnen, deuren en enkele balklagen. Deze zouden onderzocht kunnen worden, zodat meer bekend wordt over de eerdere afwerkingen van het interieur.

Archeologisch onderzoek

Indien sloop- en/of graafwerkzaamheden op het terrein plaatsvinden, dient men rekening te houden met een archeologisch onderzoek.

Archivalisch onderzoek

In het kader van deze rapportage werd slechts beperkt archiefonderzoek verricht. Dit beperkte zich tot het archief van bouw- en woningtoezicht van de gemeente Leeuwarden, het archief van het Historisch Centrum Leeuwarden, het archief van het Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum 'Tresoar' te Leeuwarden en het Nationaal Archief te 's-Gravenhage. Mogelijk kunnen middels aanvullend archiefonderzoek de in het bestek uit 1892 genoemde detailtekeningen alsnog achterhaald worden.

AANBEVELINGEN VOOR RESTAURATIE EN HERGEBRUIK

In aansluiting op het voorgaande zijn aanbevelingen te geven voor een toekomstige restauratie of verbouwing van het bouwdeel. Deze aanbevelingen zijn er op gericht om de in het bouwdeel aanwezige – deels verborgen – kwaliteiten te versterken, dan wel terug te laten komen. De aanbevelingen staan derhalve geheel los van de mogelijkheden of beperkingen die een eventuele toekomstige verbouwing qua programma en budget biedt.

Exterieur

Het exterieur van het bouwdeel is in grote lijnen nog gaaf. Het dak was oorspronkelijk uitgevoerd als een zinken roevendak. Het huidige bitumen dak zou door een dergelijk zinken roevendak vervangen kunnen worden.

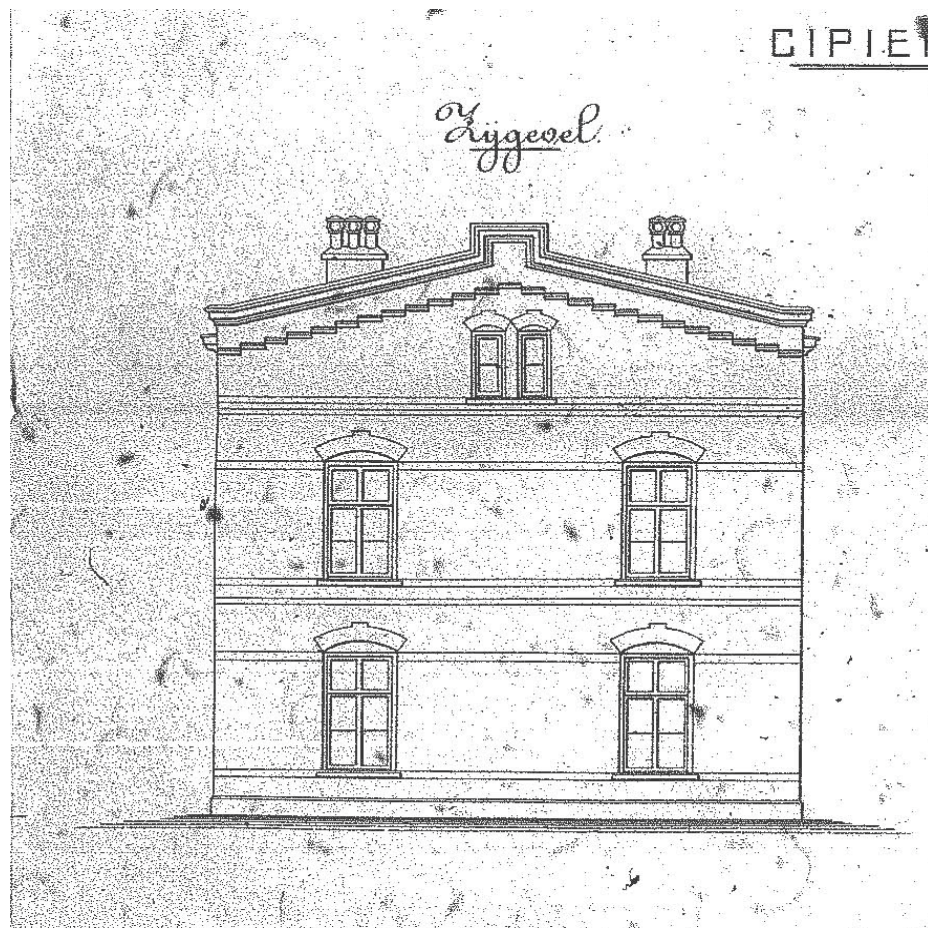
De westgevel is voorzien van zeer recent aangebrachte eterniet beplating (zie Afbeelding 55). Behalve dat de beplating de vochtproblemen niet heeft opgelost, maar juist verergerd, is deze zeer ontsierend. Verwijdering van de beplating in combinatie met een meer duurzame oplossing van het vochtprobleem is dan ook zeer aan te raden.

Ten behoeve van het bevorderen van de eenheid van het exterieur zouden de in het midden van de 20ste eeuw aangebrachte stolpramen kunnen worden vervangen door 6-ruits onderramen ten einde de oorspronkelijke schuifvensters te herstellen (Afbeelding 56).

Indien zonwering gewenst is, zou overwogen kunnen worden de louvreliken weer aan te brengen, zoals deze tot ongeveer 1960 aanwezig waren (Afbeelding 57). De sporen van de luiken tekenen zich nog af in de kozijnstijlen.

Afbeelding 55. Overzicht van bouwdeel H vanuit het zuidwesten. De recent aangebrachte eterniet beplating ontsiert de gevel en heeft bovendien het vochtprobleem niet opgelost, maar juist verergerd. Foto: dhr. Bastiaans, Monumentenwacht Overijssel en Flevoland / Drenthe 2009.

Afbeelding 56. Fragment van de bouwtekening van de gevels en doorsneden van bouwdeel F, G en H met daarop de zijgevel van bouwdeel G, door W.C. Metzelaar, september 1889. De 6-ruits schuifvensters werden uitgevoerd als 8-ruits vensters. Getuige de topografische afbeeldingen werden de vensters al voor 1893 van luiken voorzien. Collectie Nationaal Archief, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv.nr. 1783.2

Afbeelding 57. Overzicht van de noord- en oostgevel van bouwdeel H. De onderramen van de schuifvensters werden in het begin van de jaren '50 van de voorgaande eeuw vervangen door stolpramen. De louvreliken zijn niet meer aanwezig. Foto: Collectie Beeldbank Leeuwarden, documentnr.: FDKEIZ-GRA022

Interieur

De indeling van het gebouw is nog vrij gaaf, de oorspronkelijke afwerkingen zijn echter in de 20ste eeuw grotendeels verwijderd of vervangen door meer eigentijdse afwerkingen. Afhankelijk van het toekomstige gebruik, zou overwogen kunnen worden een aantal van de verzorgd gedetailleerde afwerkingen uit de bouwtijd te herstellen.

Vestibule, gang en trappenhuis

Vermoedelijk bevindt zich onder de huidige vloerafwerking in de gang, vestibule en keuken nog de oorspronkelijke tegelvloer uit vierkante hardgebakken gele tegels van 20 x 20 cm. Bij herbestemming zou deze vloer kunnen worden gerenoveerd danwel vervangen door een soortgelijke vloer.

De oorspronkelijke wandafwerking van de vestibule werd in de jaren '50 van de 20ste eeuw voorzien van een lambrisering uit houten schroten. Achter de huidige afdeklijst bevindt zich nog een oudere lijst, die mogelijk behoort tot de oorspronkelijke afwerking (Afbeelding 58). Dit was mogelijk een lambriseringslijst zoals deze zich nu nog bevindt op de wanden van de gangen op de verdieping van bouwdeel G (het administratiegebouw).

Nadat een duurzame oplossing is gevonden voor het vochtprobleem, zouden de - beschimmelde - voorzetwanden in het trappenhuis moeten worden verwijderd (Afbeelding 59). Vervolgens zou renovatie van de trap, waaronder het verwijderen van de marmoleum bekleding, de ruimtelijke kwaliteit van het trappenhuis zeer ten goede komen. Het verdient aanbeveling de triplex beplating van de paneeldeuren te verwijderen.

Afbeelding 58. Detail van de bovenzijde van de lambrisering in de vestibule. Achter de houten afdeklijst uit de jaren '50 bevindt zich nog een oudere lijst. Mogelijk is dit een lambriseringslijst, zoals deze ook op de wanden in de gang van bouwdeel G (het administratiegebouw) werd toegepast.

Afbeelding 59. Zicht op de onderzijde van de trap. De houten treden zijn bekleed met marmoleum en de wanden zijn voorzien van gipsplaten. Deze platen sluiten niet goed aan op de trapboom en zijn aangetast door schimmel als het gevolg van vochtproblemen.

Kamers begane grond

De lambriseringen op de borstweringen onder de vensters zijn voorzien van een beplating, waardoor het bossingpaneel aan het zicht is onttrokken. Ter plaatse van de gewijzigde vensters op de begane grond werd eveneens de vensterbank aangepast. In samenhang met een eventueel nieuw verwarmingssysteem, zouden de radiatoren voor de lambriseringen eventueel kunnen worden verplaatst en de lambriseringen en vensterbanken hersteld. (Zie Afbeelding 60 en Afbeelding 61.)

De schouw in de voorkamer werd voor 1976 verwijderd. Herstel van het rookkanaal met schouw verdiend aanbeveling en zou de kwaliteit van de ruimte verbeteren (Afbeelding 62).

De vormgeving van de huidige suiteseparatie stamt uit de jaren 1950. Hierbij werden de vaste kasten aan weerszijden voorzien van een nieuwe afwerking en werd aan de bovenzijde een nieuwe - grovere - lijst aan de bovenzijde (Afbeelding 63). Indien de wens bestaat de twee kamers afzonderlijk te kunnen gebruiken, zou de suiteseparatie kunnen worden hersteld. Mogelijk zijn de oorspronkelijke deuren in de spouw tussen de kasten nog aanwezig.

Afbeelding 60. Detail van de linker onderhoek van één van de vensters in de voorkamer. Bij het vervangen van de onderramen door stolpramen werden de vensterbanken voorzien van formica bovenzijden en werd de lambrisering afgetimmerd met een vlakke plaat, afgewerkt met plintjes.

Afbeelding 61. Zicht op de onderzijde van één van de vensters in bouwdeel G. De vensters zijn voorzien van geprofileerde architraaflijsten die door middel van houten neuten aansluiten op de vensterbanken. Ter hoogte van de borstwering zijn lambriseringen met bossingpanelen aangebracht. Op verschillende plaatsen zijn de bossingpanelen door vlakke platen aan het zicht onttrokken of is de lambrisering geheel verwijderd.

Afbeelding 62. Zicht op het plafond van de voorkamer ter plaatse van het voormalige rookkanaal, dat voor 1976 werd verwijderd.

Afbeelding 63. Zicht op de suitedeuren richting de voorkamer. In het midden van de 20ste eeuw werd de suiteseparatie aangepast. De kasten aan weerszijden werden voorzien van nieuwe deuren en de suitedeuren zelf werden verwijderd. Mogelijk is dat de deuren in de spouw tussen de kasten werden geschoven en vervolgens met een lat werden afgedekt.

GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN EN LITERATUUR

Archieven

Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum 'Tresoar' te Leeuwarden

Gemeente Leeuwarden, Archief Bouw- en Woningtoezicht.

Historisch Centrum Leeuwarden, Archief Bouw- en Woningtoezicht.

Nationaal Archief te 's-Gravenhage, archief Ministerie van Justitie.

Nationaal Archief te 's-Gravenhage, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv. nr. 789, 791, 792, 793, 1783 en 1790.

Stichting Digitaal Archief Leeuwarder Courant: <http://www.archiefleeuwarder-courant.nl/>

Beeldbank Leeuwarden: <http://hcl.pictura-dp.nl/>

Website Stichting Blokhuispoort: <http://www.blokhuispoort.nl/>

Literatuur

B.A.T.J. Dukers, *De plaats van de strafgevangenis aan de Noordsingel in Rotterdam binnen de ontwikkeling van gevangenissen in Nederland en West-Europa*, in : *De Penitiaire Inrichting en het voormalige Gerechtsgebouw en archiefgebouw aan de Noordsingel te Rotterdam*, Rapport II, Rijksgebouwen-dienst Directie Vastgoed Den Haag / Bureau Bouwwerk Holten Utrecht 2008.

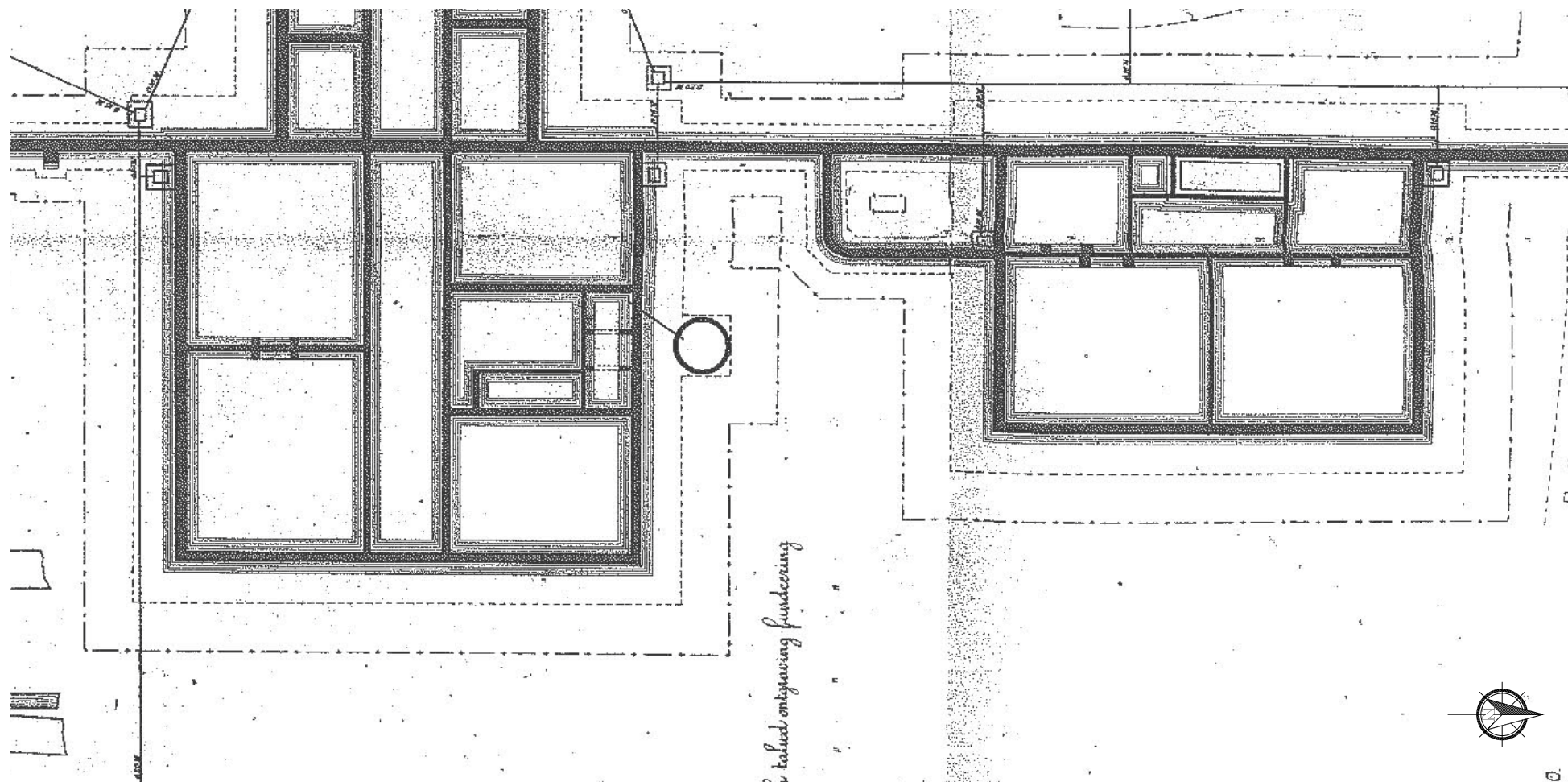
Ros Floor, *J.F. Metzelaar (1818-1897) en W.C. Metzelaar (1848-1918), Bouwmeesters voor Justitie*, Rotterdam 2009.

J. Kamphuis, E.D. Orsel en K. Emmens, *Justitiële Inrichtingen "Oostereiland" Hoofd I te Hoorn, Bouwhistorische aantekening*, Rijksgebouwendienst Bureau Rijksbouwmeester, 's-Gravenhage 1998.

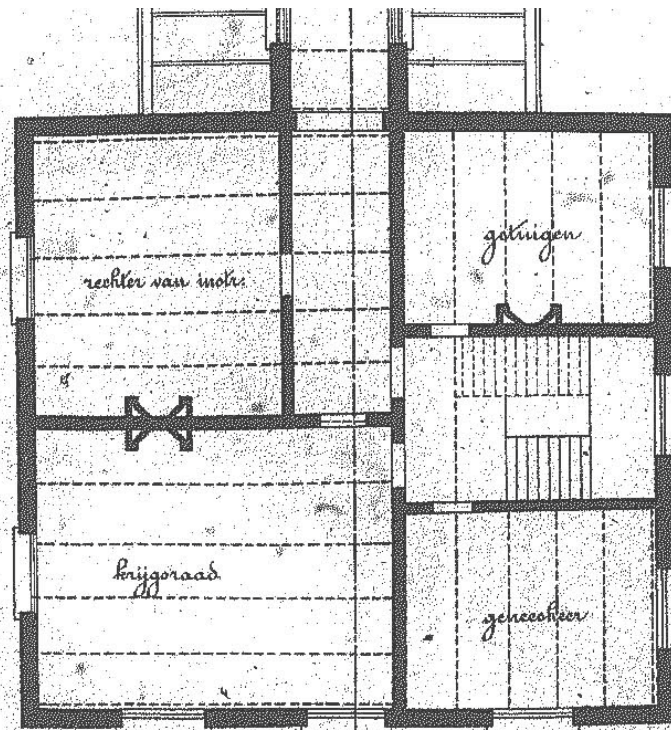
Dr.Ph. Kooperberg, *Geneeskundige plaatsbeschrijving van Leeuwarden*, Den Haag 1888.

J.M.J. Willems, M.C. van Dam, Leeuwarden Blokhuispoort, *Bouwhistorische verkenning met waardstelling*, BAAC, 's-Hertogenbosch 2008.

BOUWTEKENINGEN

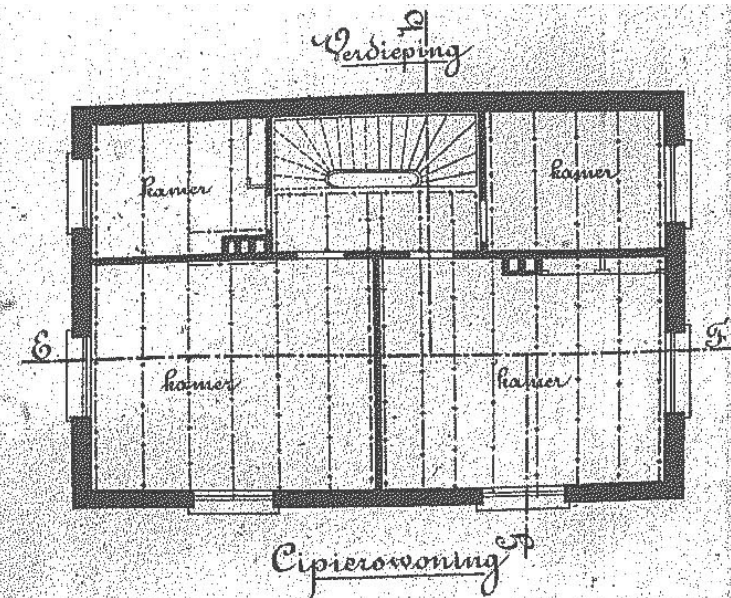

Afbeelding 64. Bouwtekening van de fundering van bouwdeel F, G en H door W.C. Metzelaar, september 1889. Ten behoeve van de nieuwbouw werd na de sloop van de oude gebouwen de grond 2,42 meter uitgegraven, waarna een grondverbetering toegepast alvorens de nieuwe fundering aan te leggen. Collectie Nationaal Archief, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv.nr. 1783.5.

Administratiegebouw

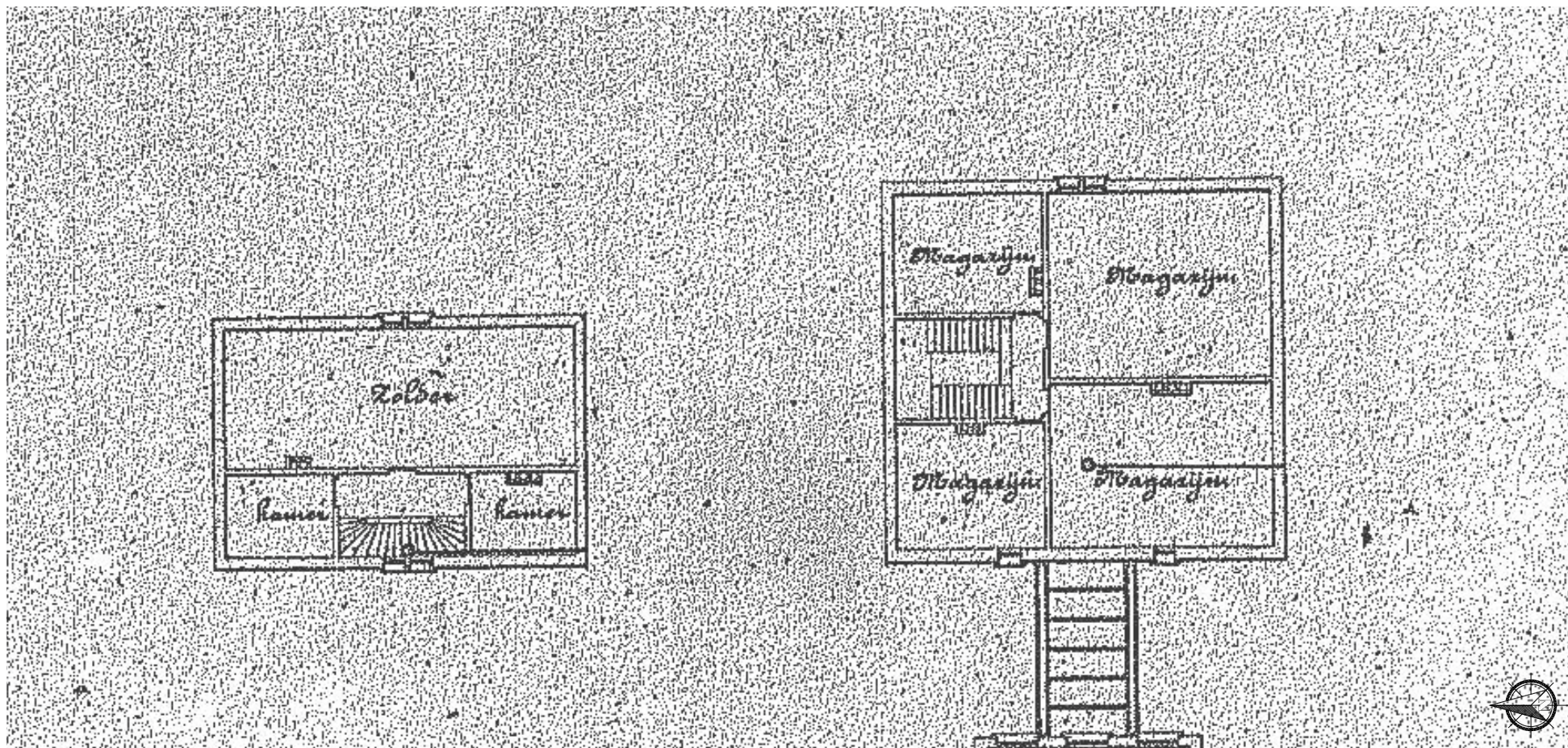
Schaal 1 à 100.

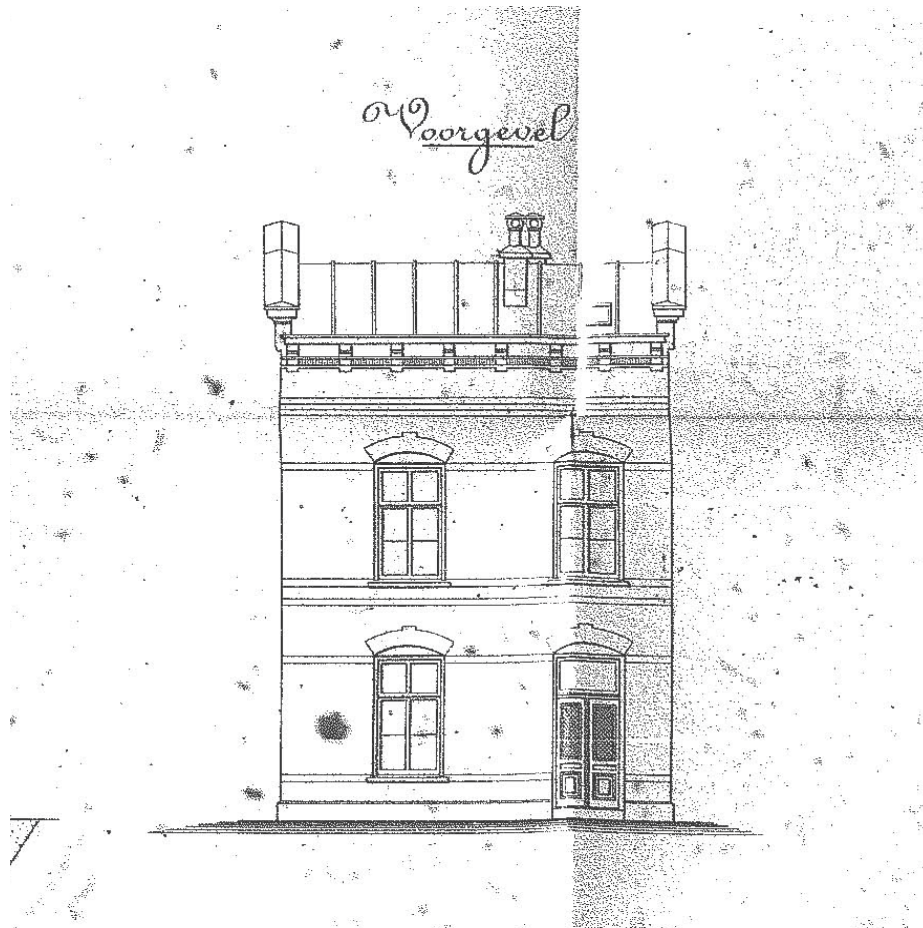
De Ingenieur-Architect voor de
gevangenis en rechtgebouwen
te Gravenhage 11 September 1889.
W.C. METZELAAR.

Secunde v. Gabe v. Langenhuisjan 3/1889

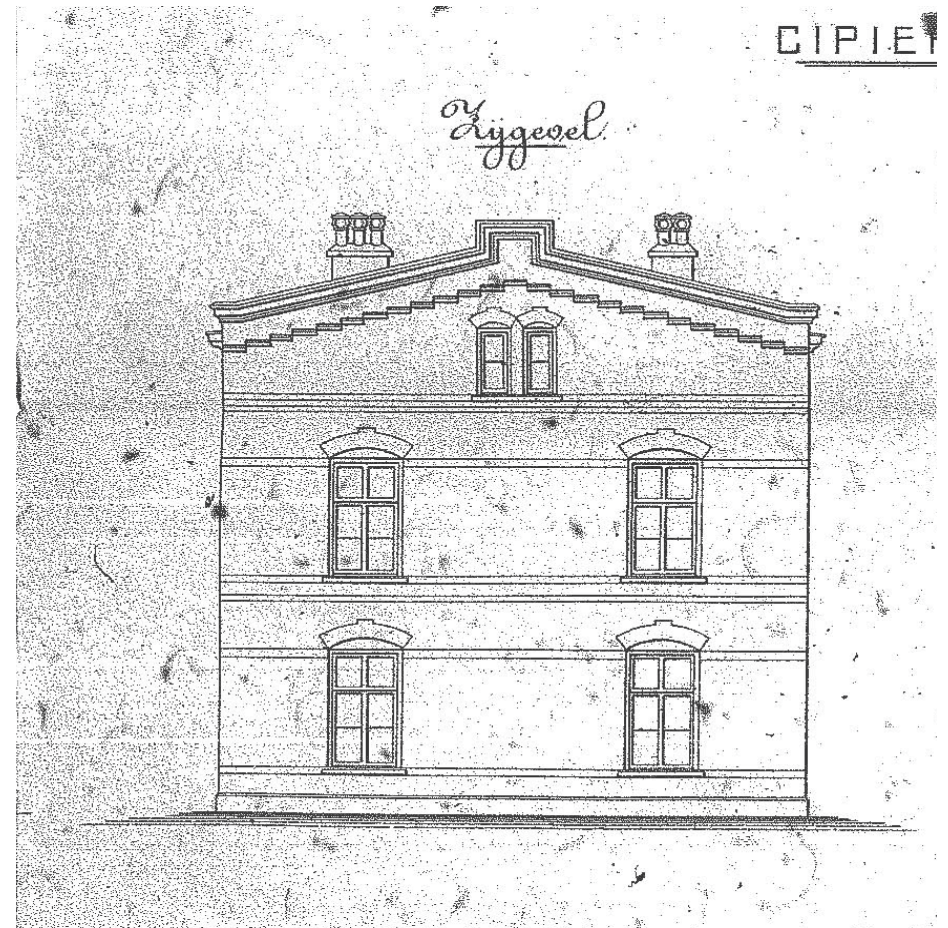
Afbeelding 66. Onderste helft van de bouwtekening van de eerste en tweede verdieping van bouwdeel F, G en H met daarop de eerste verdieping, door W.C. Metzelaar, september 1889. De eerste verdieping van de ciperswoning bezat een tweetal grote en twee kleinere kamers. Collectie Nationaal Archief, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv.nr. 1783.1

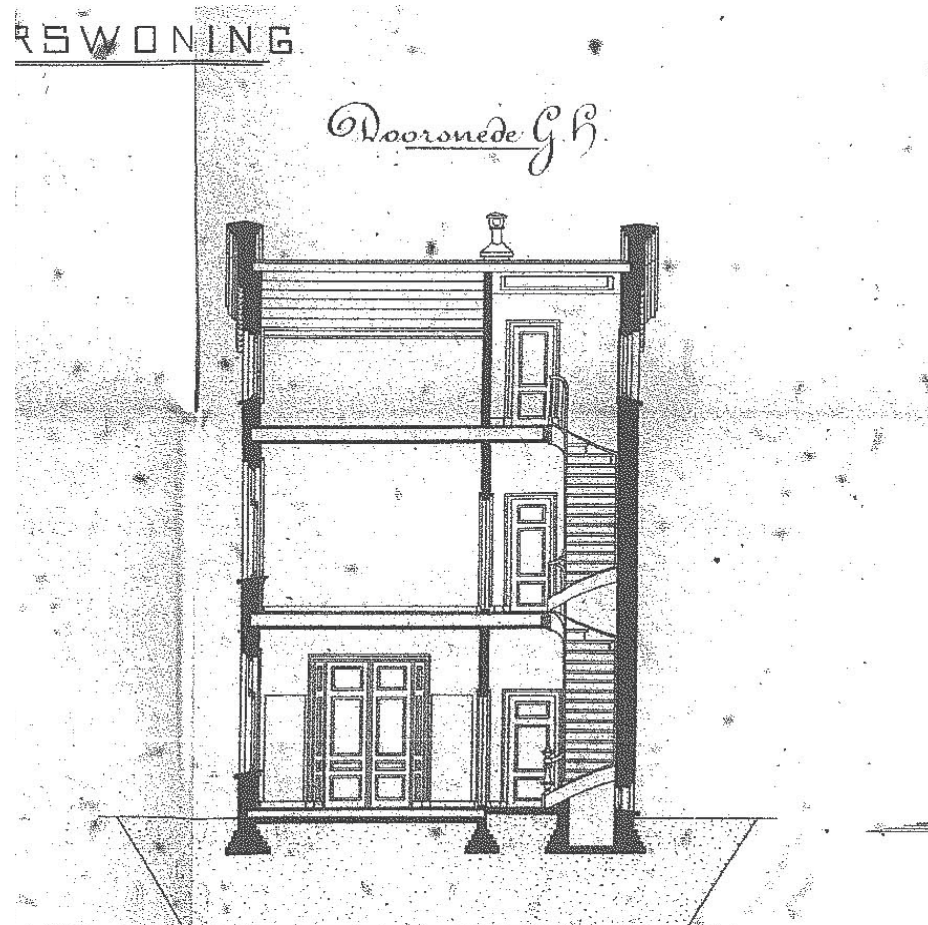
Afbeelding 67. Fragment van de overzichtstekening van de installaties van het complex, met daarop de tweede verdieping van de bouwdelen G en H, door W.C. Metzelaar, mei 1894. De in het archief gevonden bouwtekening geven de plattegrond van de tweede verdieping niet weer. Deze tekening uit 1896 toont een tweetal kleine kamers en een grote zolderruimte. Let op: de tekening is 180 graden anders georiënteerd dan de voorgaande bouwtekeningen. Collectie Nationaal Archief, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv.nr. 791.14

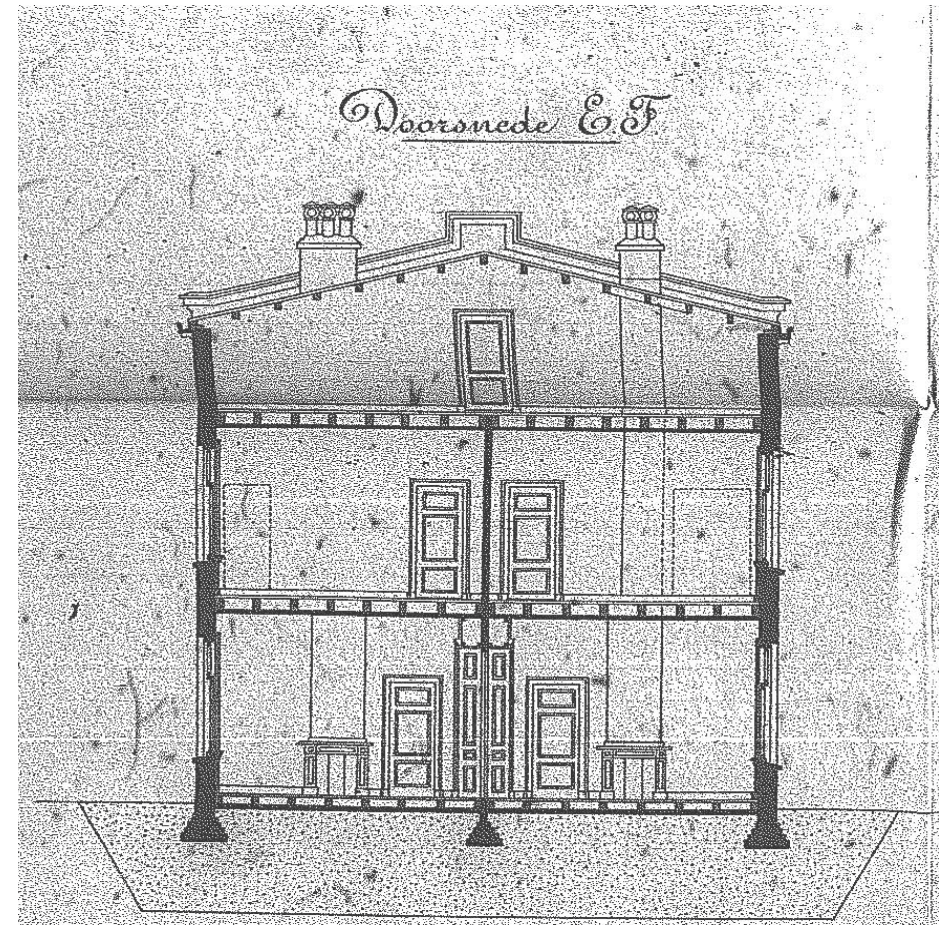
Afbeelding 68. Fragment van de bouwtekening van de gevels en doorsneden van bouwdeel F, G en H met daarop de voorgevel van bouwdeel G, door W.C. Metzelaar, september 1889. Op de bouwtekening worden de luiken niet aangegeven. De luiken werden echter - getuige topografische afbeeldingen - voor 1893 aangebracht, dus stammen waarschijnlijk wel uit de bouwtijd. Collectie Nationaal Archief, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv.nr. 1783.2

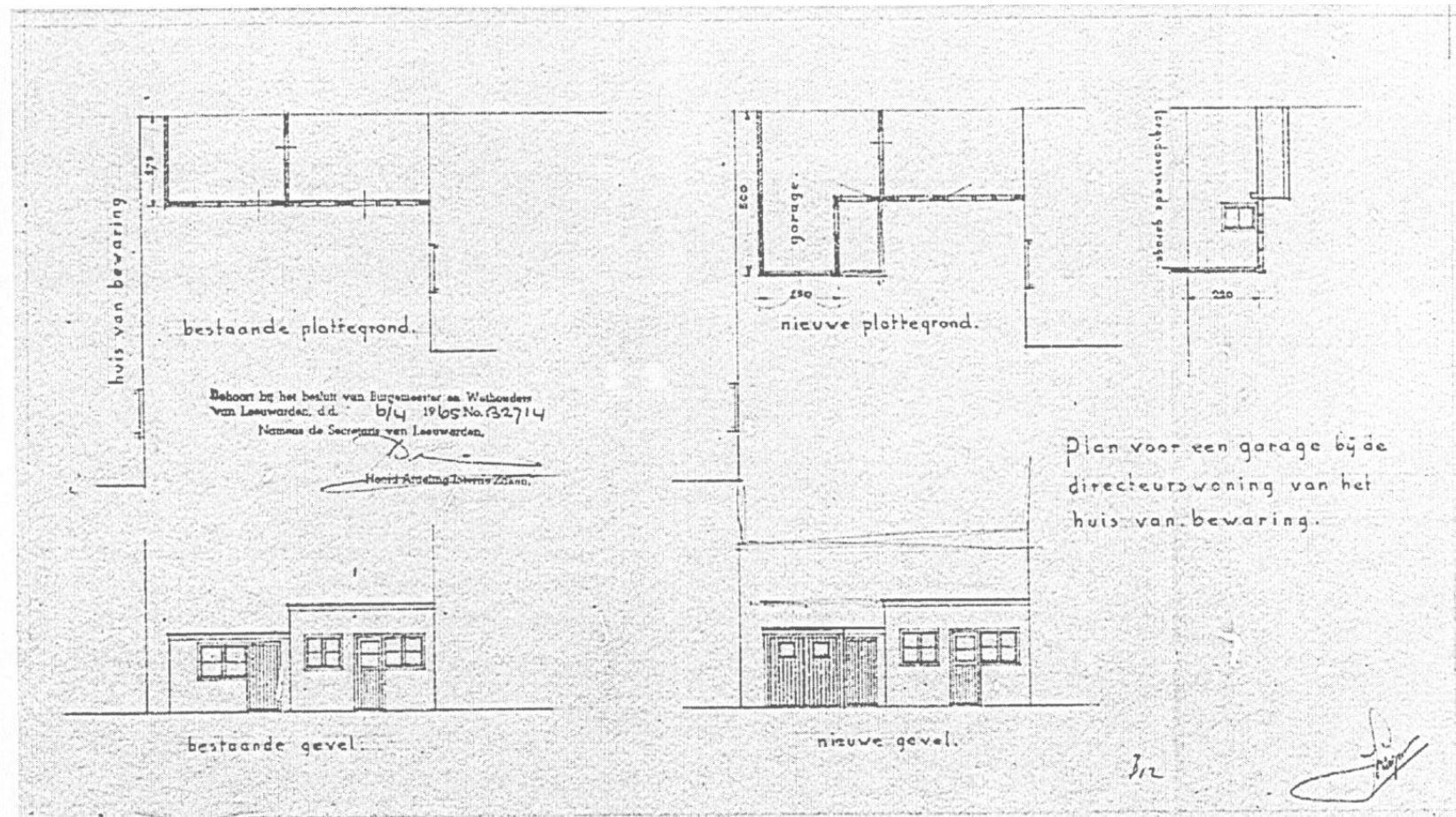
Afbeelding 69. Fragment van de bouwtekening van de gevels en doorsneden van bouwdeel F, G en H met daarop de zijgevel van bouwdeel G, door W.C. Metzelaar, september 1889. In tegenstelling tot de bouwtekening van bouwdeel G, worden hier de schoorstenen wel weergegeven. De 6-ruits schuifvensters werden uitgevoerd als 8-ruits vensters. Collectie Nationaal Archief, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv.nr. 1783.2

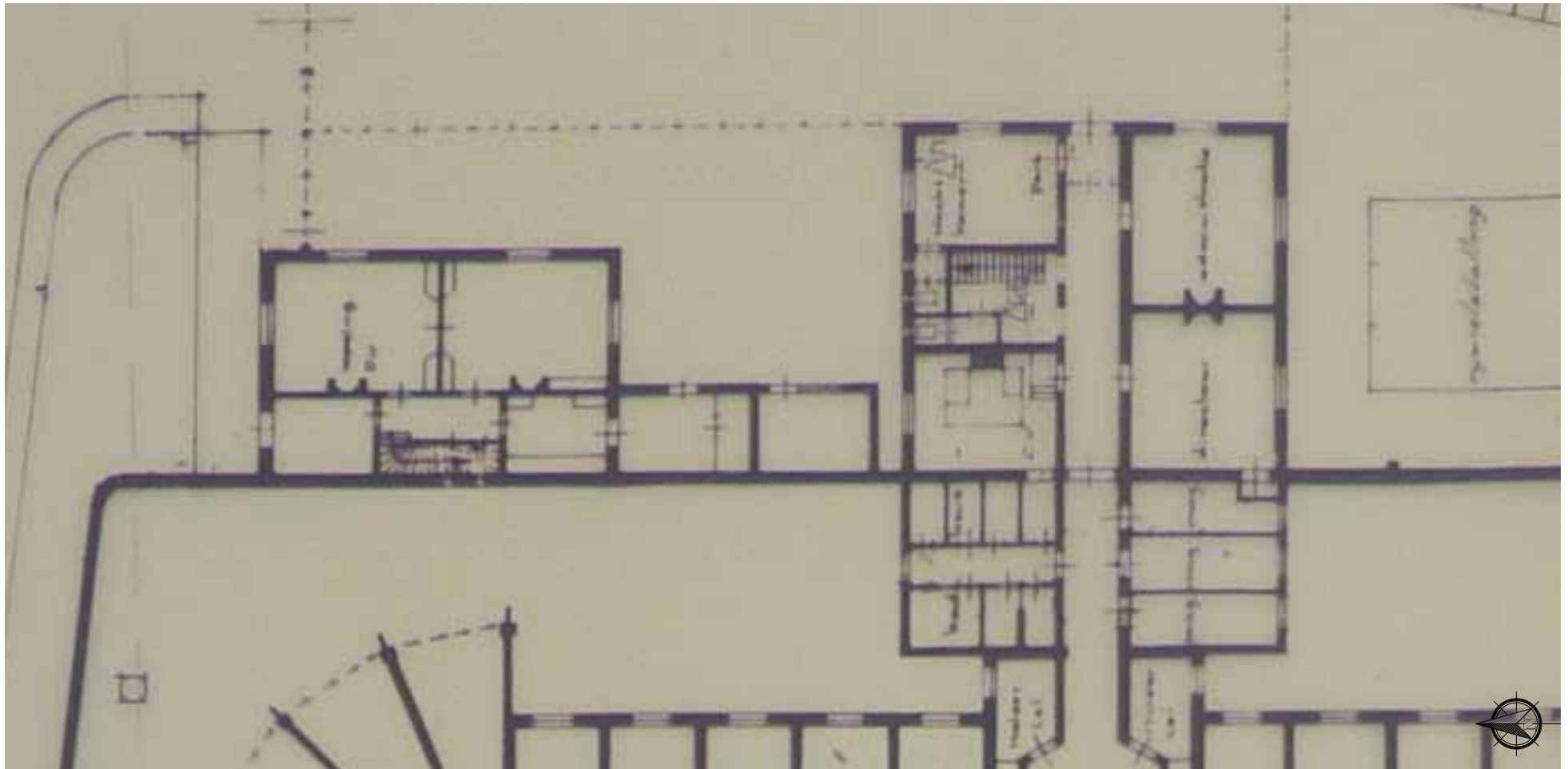
Afbeelding 70. Fragment van de bouwtekening van de gevels en doorsneden van bouwdeel F, G en H met daarop de dwarsdoorsnede van bouwdeel G, door W.C. Metzelaar, september 1889. Dit bouwdeel werd - in tegenstelling tot de andere bouwdelen op het complex - voorzien van houten balklagen in plaats van troggewelven. Op de tekening zijn de suitedeuren zichtbaar die de beide kamers op de begane grond scheidden. Collectie Nationaal Archief, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv.nr. 1783.2

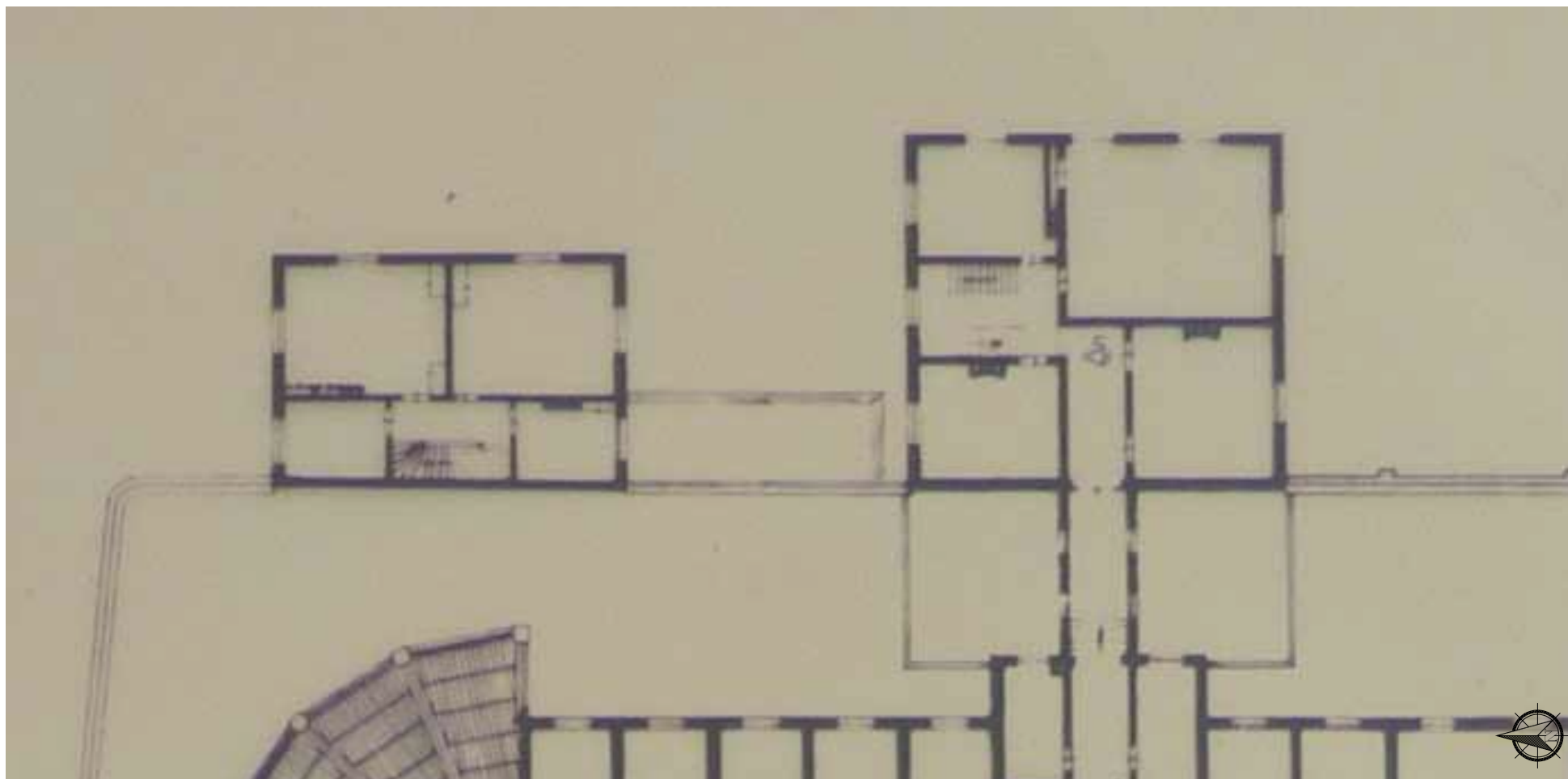
Afbeelding 71. Fragment van de bouwtekening van de gevels en doorsneden van bouwdeel F, G en H met daarop de langsdoorsnede van bouwdeel G, door W.C. Metzelaar, september 1889. Van de twee stookplaatsen op de begane grond rest nu alleen de linker schouw, echter in gewijzigde toestand. De paneeldeuren van de zolder werden eenvoudige vormgegeven dan de deuren op de begane grond en eerste verdieping. Collectie Nationaal Archief, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv.nr. 1783.2

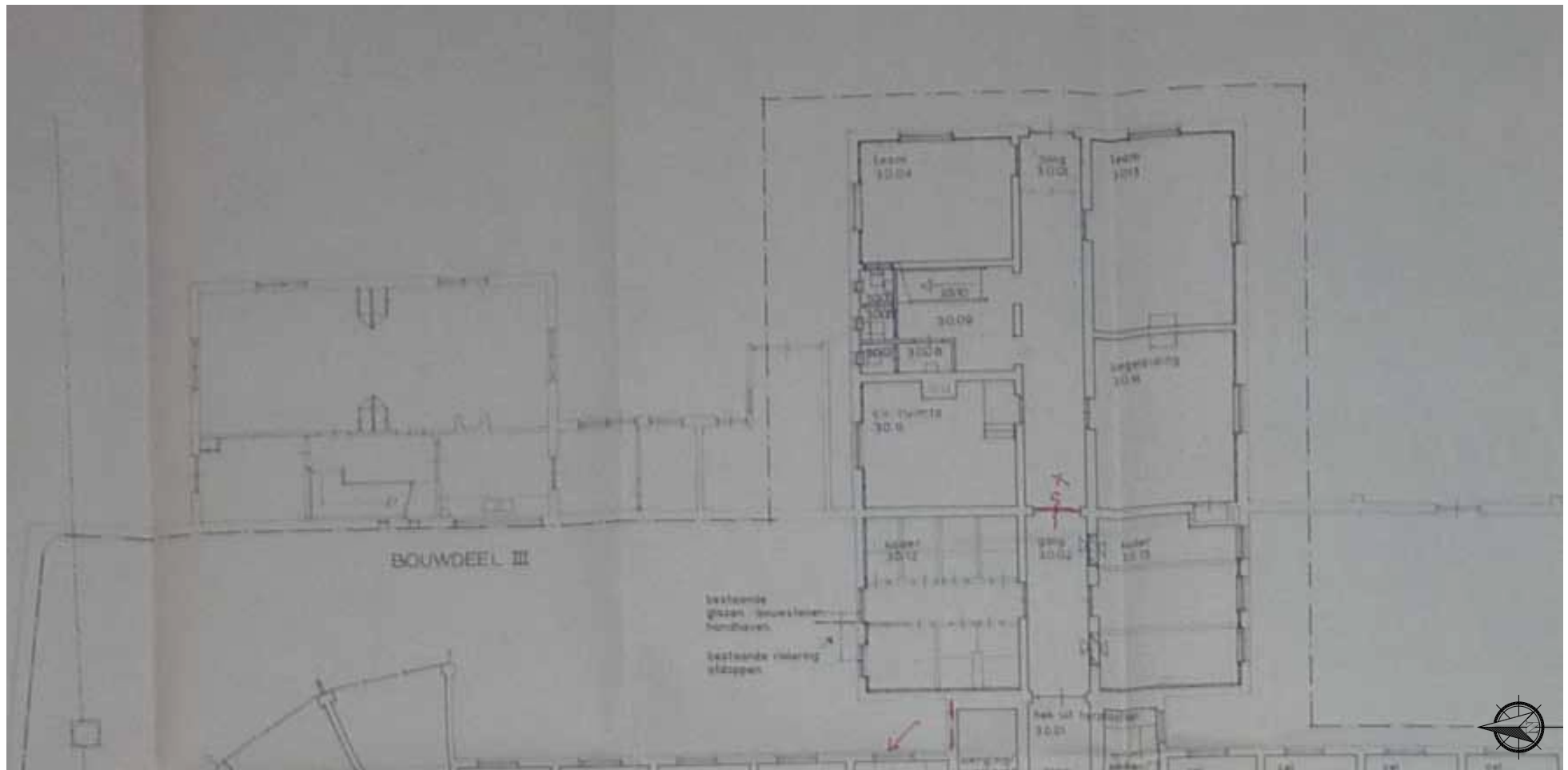
Afbeelding 72. Bouwtekening van de bestaande en nieuwe situatie van de garage bij bouwdeel H, goedgekeurd 6 april 1965. Het vroegere binnenplaatsje ten zuiden van de keuken was vermoedelijk in de jaren '40 en '50 achtereenvolgens overdekt en uitgebreid. In 1965 werd vergunning aangevraagd voor het vergroten van het zuidelijke deel van de berging ten behoeve van een garage. Tekening uit archief stadskantoor Leeuwarden.

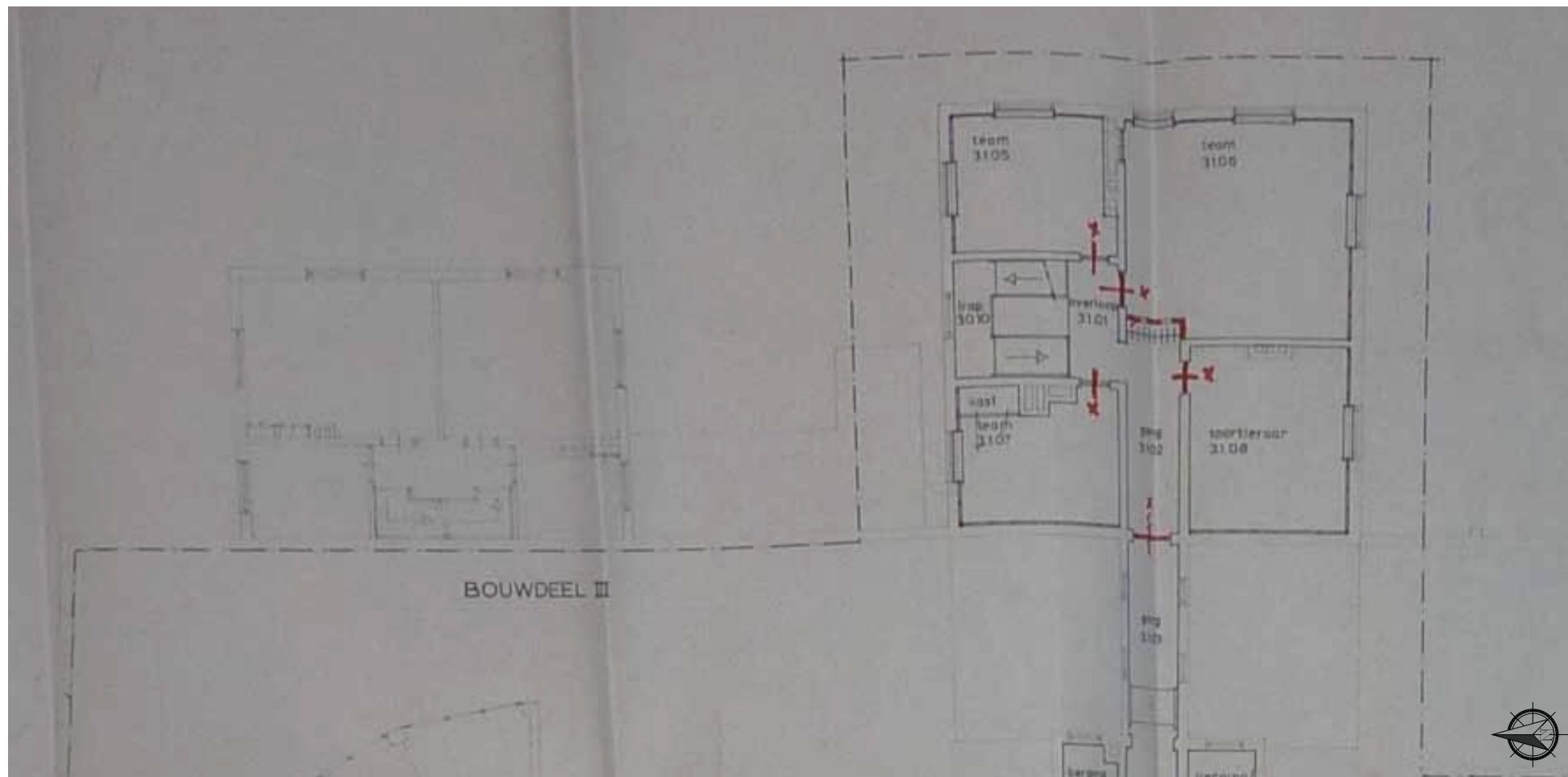
Afbeelding 73. Fragment van de revisietekening van de nieuwe toestand van de begane grond van de bouwdelen G en H, door de Rijksgebouwendienst, directie Groningen, Friesland en Drenthe, december 1976. Op deze tekening KEUKEN. De schouw in de voorkamer wordt op deze tekening nog weergegeven. Tekening uit archief architectenburo irs. Vegter.

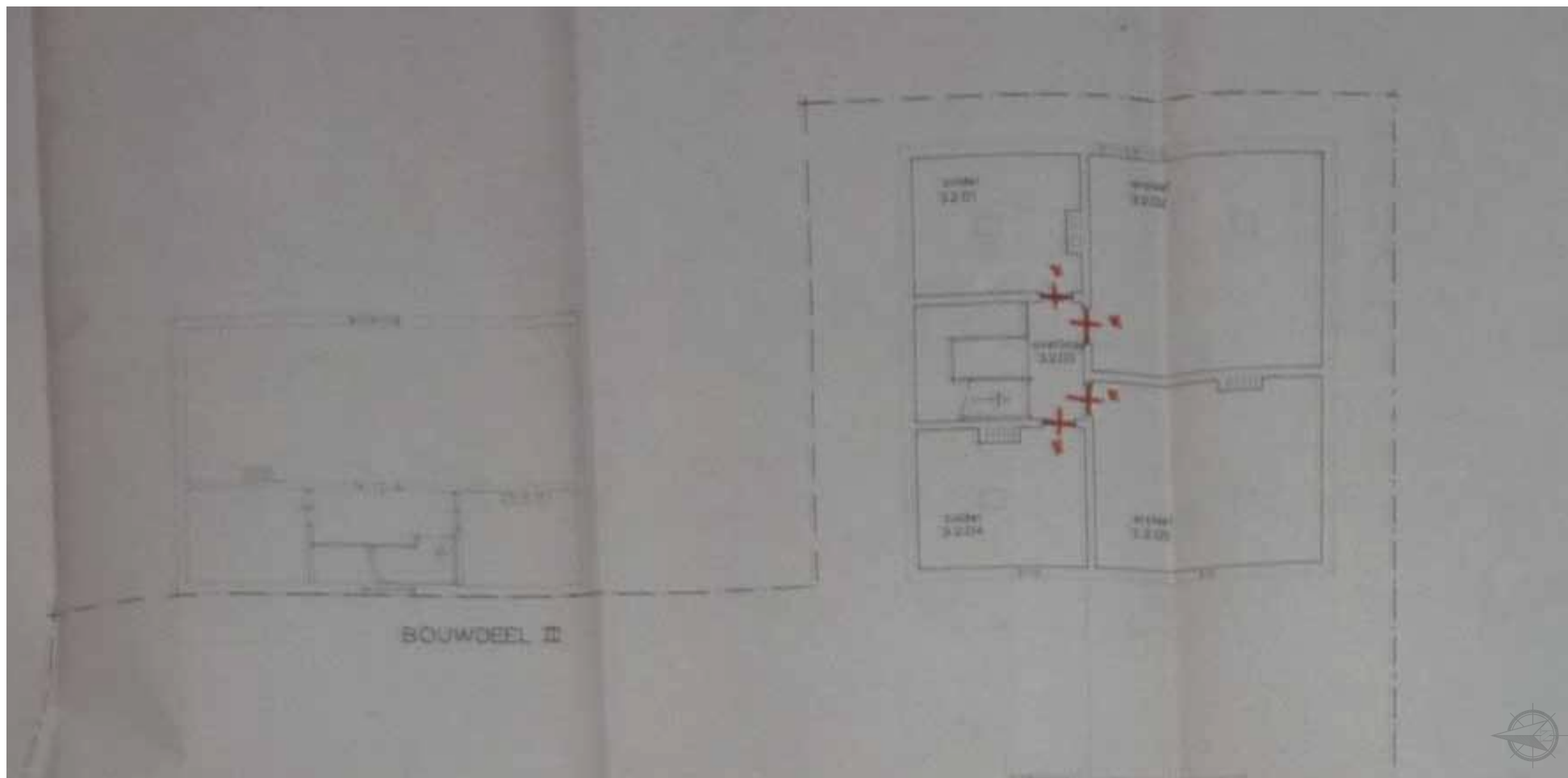
Afbeelding 74. Fragment van de revisietekening van de nieuwe toestand van de eerste verdieping van de bouwdelen G en H, door de Rijksgebouwendienst, directie Groningen, Friesland en Drenthe, december 1976. De mogelijke wijzigingen in de badkamer worden in deze tekening niet weergegeven. Tekening uit archief architectenburo irs. Vegter.

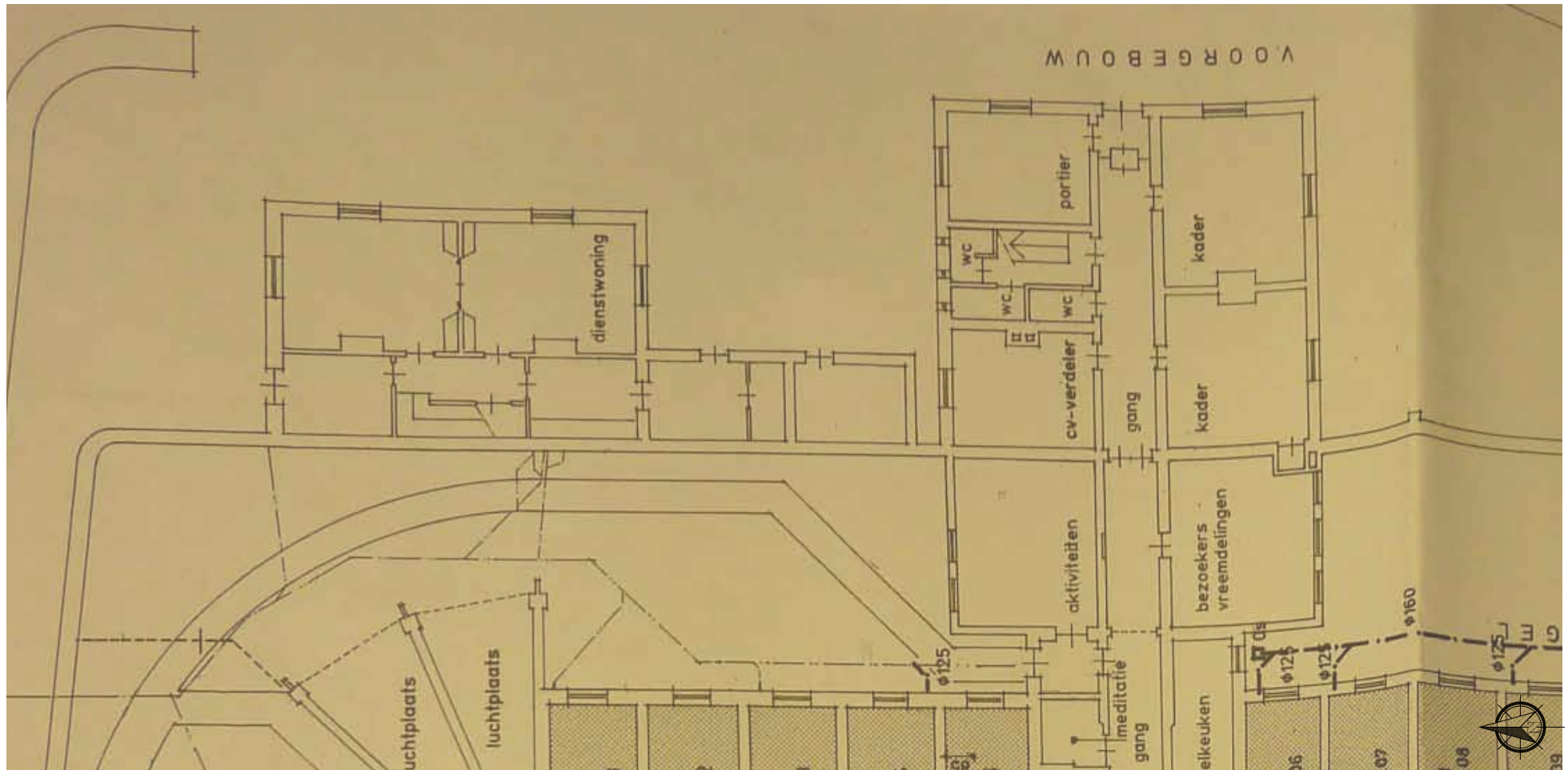
Afbeelding 75. Fragment van de bouwtekening van de nieuwe toestand van de begane grond van bouwdelen G en H, door architectenburo irs Vegter b.i., juni 1988. Deze tekening geeft de gewijzigde situatie weer na het verwijderen van de schouw en rookkanaal in de voorkamer, het verwijderen van de suitdeuren en het wijzigen van de schouw in de achterkamer en het aanrecht in de keuken. Collectie Historisch Centrum Leeuwarden, archief gemeentesecretarie Leeuwarden 1982-1990, inv. nr: 7680

Afbeelding 76. Fragment van de bouwtekening van de nieuwe toestand van de verdieping van bouwdelen G en H, door architectenburo irs Vegter b.i., juni 1988. Collectie Historisch Centrum Leeuwarden, archief gemeentesecretarie Leeuwarden 1982-1990, inv.nr: 7680

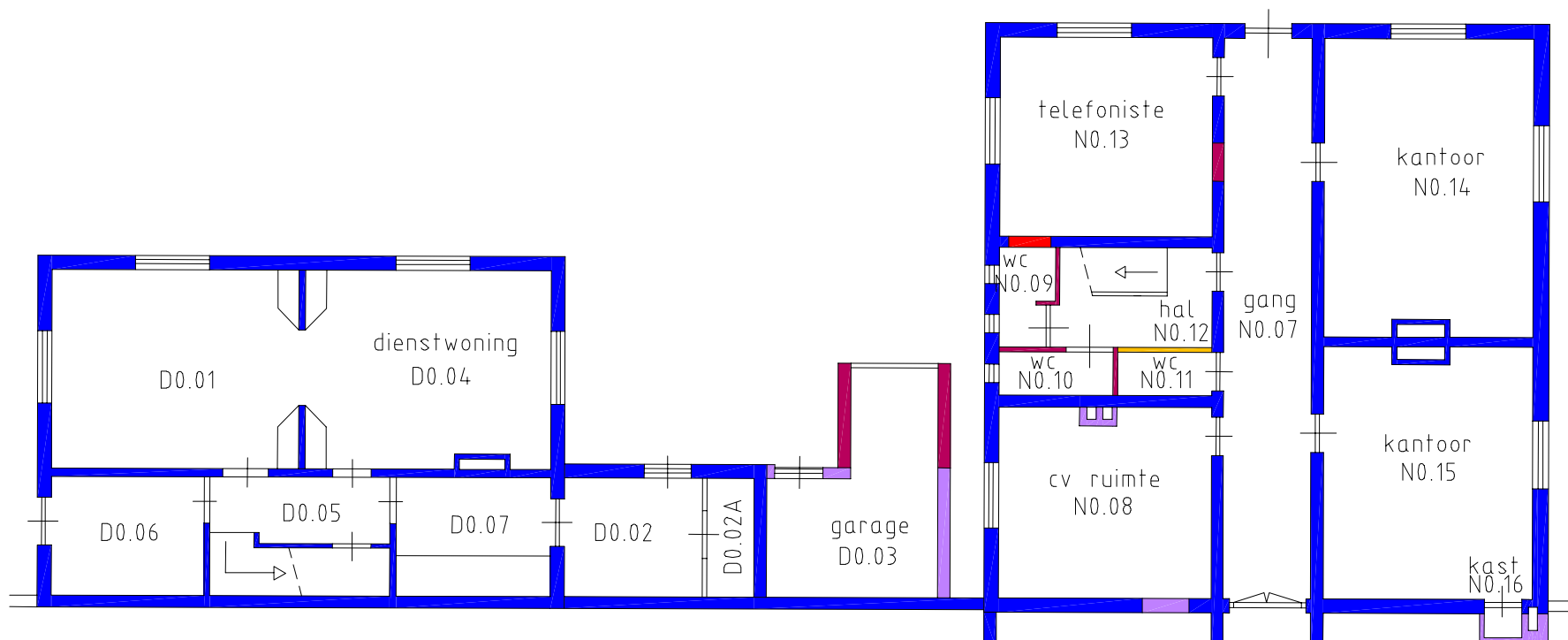

Afbeelding 77. Fragment van de bouwtekening van de nieuwe toestand van de tweede verdieping van bouwdelen G en H, door architectenburo irs Vegter b.i., juni 1988. Collectie Historisch Centrum Leeuwarden, archief gemeentesecretarie Leeuwarden 1982-1990, inv.nr: 7680

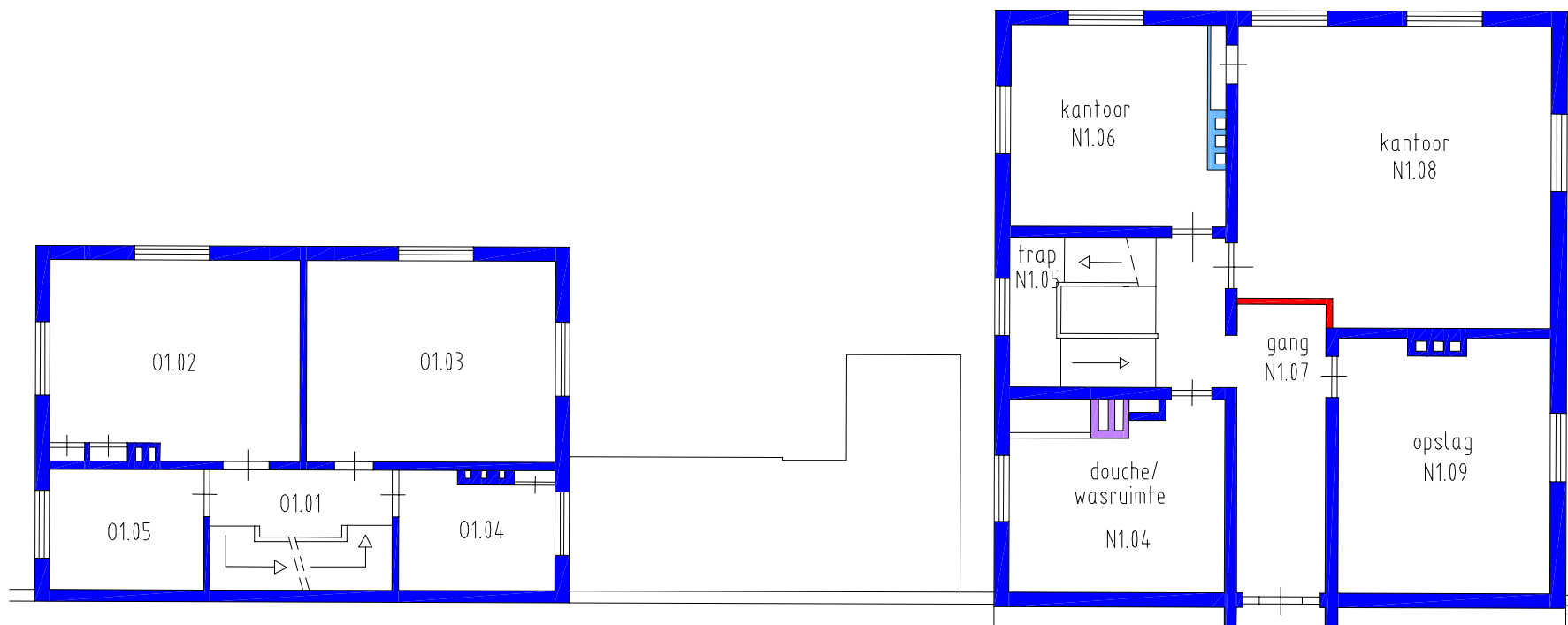
Afbeelding 78. Fragment van de bouwtekening van de nieuwe toestand van de begane grond van bouwdelen G en H, door architectenburo irs Vegter b.i., april 1996. Merkwaardig is het weergeven van zowel de schouw in de voorkamer als de suitedeuren op deze - nieuwere - tekening, hetgeen doet vermoeden dat er een oudere onderlegger werd gebruikt. Gemeentearchief stadskantoor, dossier 1.733.21 bouwvergunningnr. B 421/95.

PLATTEGRONDEN MET BOUWFASEN

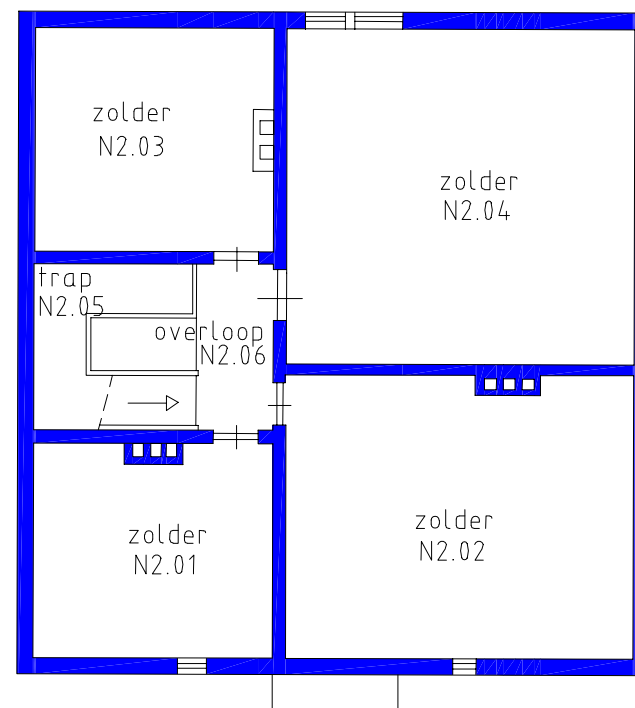
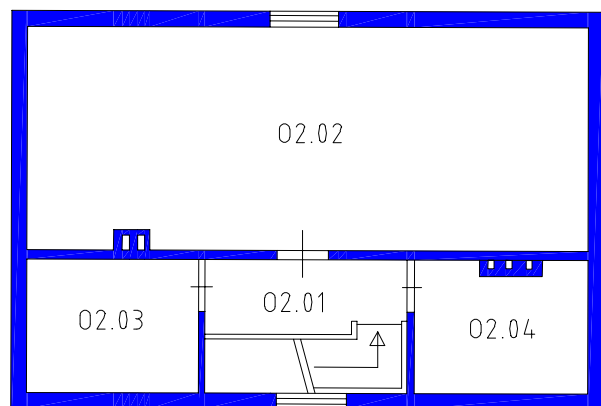
Plattegrond van de huidige situatie van de begane grond met daarop de bouwfases.

- 1891
- XIXd
- 1957
- 1965
- 1988
- 1997

Plattegrond van de huidige situatie van de eerste verdieping met daarop de bouwfasen.

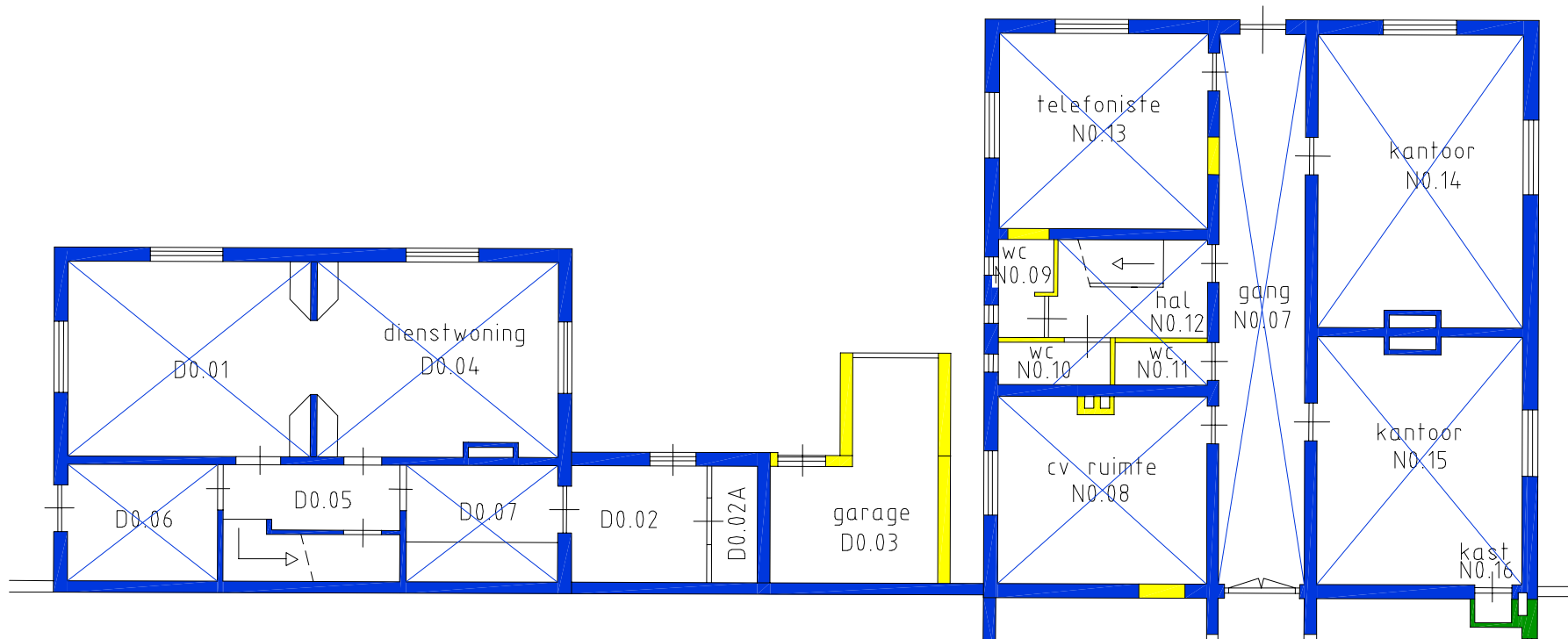
- 1891
- XIXd
- 1957
- 1965
- 1988
- 1997

Plattegrond van de huidige situatie van de tweede verdieping met daarop de bouwfases.

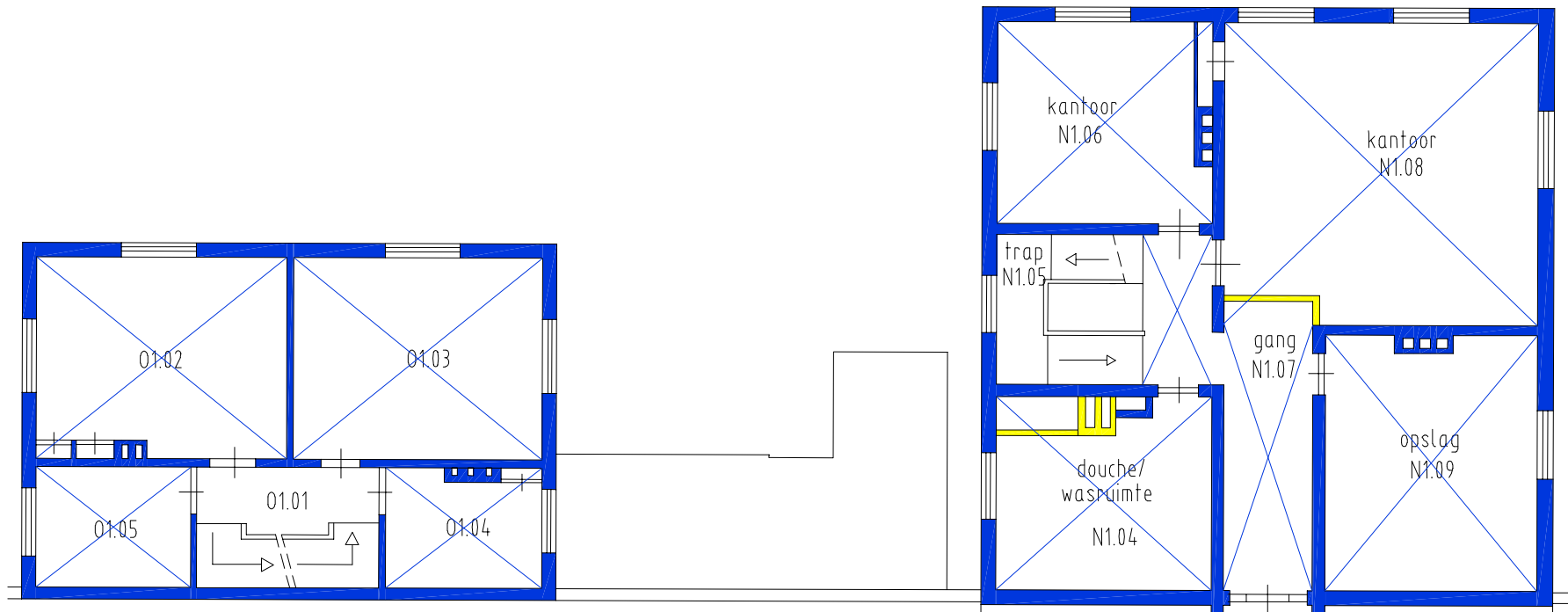
- 1891
- XIXd
- 1957
- 1965
- 1988
- 1997

PLATTEGRONDEN MET MONUMENTWAARDEN

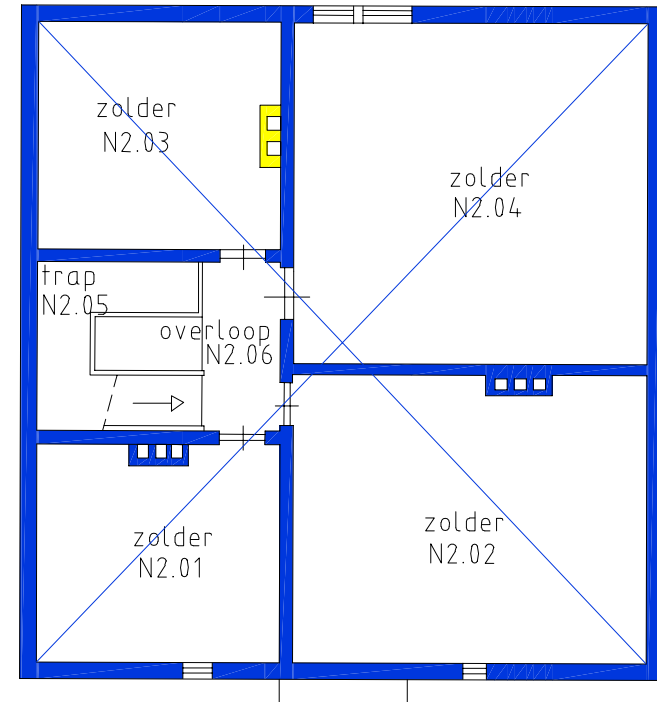
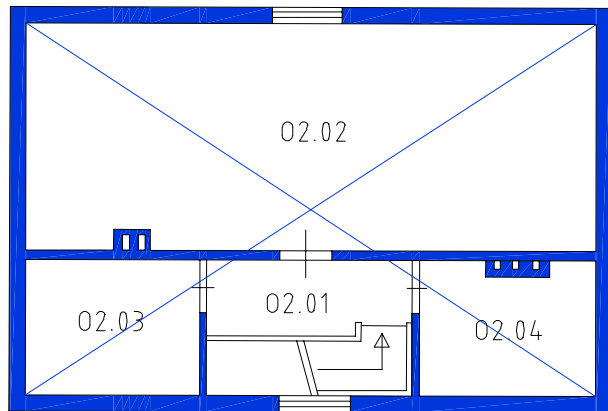
Plattegrond van de huidige situatie van de begane grond met daarop de waardering.

Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk	Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

Plattegrond van de huidige situatie van de eerste verdieping met daarop de waardering.

Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk	Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

Plattegrond van de huidige situatie van de tweede verdieping met daarop de waardering.

- Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk
- Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

-
-
-

- Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk
- Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk